

YALAN TANIKLIK SUÇU (TCK. m. 272)

*Ar. Gör. Zafer İÇER

ÖZET

Yalan tanıklık suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun, adliyeye karşı işlenen suçlar arasında, 272 nci maddede düzenlenmiştir. Maddede, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul yahut mahkeme önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklık fiili cezalandırılmaktadır. Her ne kadar bu suç, sırf hareket suçu olarak düzenlenmişse de, maddenin 4 ila 8 inci fıkralarında, gerçeğe aykırı tanıklık fiili dolayısıyla, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında, bir kısım koruma tedbirlerinin uygulanması ya da bu kimse hakkında bazı yaptırımlara hükmolunması, cezayı ağırlaştıran haller olarak öngörülmüştür.

Ayrıca 273 üncü maddede, bu suçla ilişkin şahsi cezasızlık sebebi ve 274 üncü maddede ise etkin pişmanlık hükümleri öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: tanık, yalan tanıklık, şahsi cezasızlık sebebi, etkin pişmanlık

ABSTRACT

Perjury is regulated by the 272nd article of the Turkish Criminal Code no. 5237 under the title "Offences Committed Against the Administration of Justice". This regulation punishes witnesses under the scope of an investigation opened due to an illegal act who give false testimony in front of a person authorized to listen witnesses, a committee or a judge. The 4th and 8th paragraphs of the article state that; in cases where protection measures and sanctions are applied to the person against whom the witness has given

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı.

false testimony, the punishment shall be aggravated. In addition article 273 regulates impunity for personal reasons and article 274 regulates effective repentance.

Key Words: *witness, perjured witness, impunity for personal reasons, effective repentance*

1- Giriş

Tanıklık, hukuki bir olayın çözümüne veya ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olan bir kurumdur. Tanıklığın gerçeğe aykırı icrası, adli mercilerin yanıltılmasına, bu suretle adaletin yanlış şekilde gerçekleşmesine ve bireylerin haksız yere suç isnadı altında kalarak mağdur olmasına sebebiyet verebilir. Tüm bu hallerde, adaletin yanlış yönde gerçekleşme tehlikesi, bireylerin haksız yere suç isnadı altında bırakılması, kamu vicdanında yaralar açabileceği gibi, bireylerin hukuka, adalete, adli düzene duyduğu inanç ve güvenin zedelenmesi tehlikesini de ortaya çıkarabilir. İşte bu nedenlerle, adli düzenin işleyişini tehlikeye uğratan bir fiil olarak ortaya çıkan gerçeğe aykırı tanıklık, suç politikası gereği cezalandırılmaya değer bir fiil olarak dikkate alınmalıdır. Nitekim, hukukumuzda, 765 ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunlarında yalan tanıklık fiili, bir suç olarak düzenlenmiştir¹.

Yalan tanıklık suçunun, ceza kanunlarının özel hükümler kısmında hangi bölümde yer alacağı sorunu, korunan hukuki değerlerin önemine göre çözümlenmiştir. Gerek 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK.) gerekse 5237 sayılı TCK.'da, yalan tanıklık suçuna, adli mercilerin yanlış yola sevk edilmesi ve bu suretle maddi gerçeğin ortaya çıkmasının engellenmesi tehlikesine binaen, adliye karşı suçlar kısmında yer verilmiştir².

¹ Gerçeğe aykırı tanıklığın ceza kanunlarında suç olarak düzenlenmesinde, tanıklık yapan bireylerin tanıklık sıfatının gereklerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi, maddi gerçeğin yanıltılmasının engellenmesi, bireylerin haksız yere suçlanmalarının ve cezalandırılmalarının önüne geçilmesi ve adil ve dürüst bir yargılama yapılabilmesi gibi gayelerin etkili olduğu ifade edilmelidir.

² Belirtilmelidir ki, bir suçun ceza kanunu içerisinde düzenlendiği yer, o suçla korunan hukuki değerlerin tespiti bakımından önem arz etmektedir. Ancak bazı suçlarda, birden fazla hukuki değerlerin korunması da söz konusu olabilir. Örneğin iftira suçu, yalan tanıklık suçu gibi adliye karşı suçlar arasında düzenlenmiştir. Ancak iftira suçunda, suçla koru-

Alman Ceza Kanunu'nun (StGB.) 153 ila 163'üncü paragraflarında beyan suçları olarak anılan "yalan yere yemin, yalan tanıklık ve gerçeğe aykırı bilirkişilik suçları"na, kanunun özel hükümleri arasında "Kamu barışı, devletin yüksek menfaatleri ve hukukun demokratik kuralları yönünden tehlike yaratan suçlar" kısmında yer verilmiştir³.

Yalan tanıklık suçu, 5237 sayılı TCK.'nin ikinci kitabının dördüncü kısmının "Adliyeye karşı suçlar" başlıklı ikinci bölümünde, 272'nci maddede; "(1) Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye, dört aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında yalan tanıklık yapan kişi hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili olarak gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yüklenen fiili

nan esas değer, bireyin masumiyetidir. Adliyeye ve dolayısıyla kamuya ilişkin değerlerin korunması ikinci plandadır. Yalan tanıklık suçunda da, çoğu zaman bireyin mağduriyeti söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda adaletin gerçekleşmesi tehlikeye girdiğinden, bu suçla kamusal değerlerin de eşdeğerde koruma altına alındığına kuşku bulunmamaktadır.

³ Alman CK.'nin "Yemin etmeksizin yapılan yalan tanıklık ve yalan yere yemin" suçunun düzenlendiği 153 üncü maddesi; "(1) Her kim, mahkeme huzurunda veya yemin ettirerek tanık veya bilirkişi ifadesi almaya kanunen yetkili olan bir merci önünde, tanık veya bilirkişi sıfatı ile yemin etmeden, gerçeğe aykırı ifade verirse, üç aydan beş yıla kadar hapis ile cezalandırılır.

(2) Federal devletin veya eyaletlerin yasama organının soruşturma komisyonu, 1 inci fıkrada adı geçen mercilerle eşdeğerlidir" şeklinde düzenlenmiştir. "Yalan yere yemin" başlıklı 154'üncü madde ise; "(1) Her kim, mahkeme huzurunda veya yemin ettirmeye kanunen yetkili kılınmış olan bir merci önünde yemin altında yalan söylerse, bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hafif hallerde, hapis cezası altı aydan beş yıla kadardır" şeklinde düzenlenmiştir. Bkz. Yenisey, Feridun-Plagemann, Gottfried, Strafgesetzbuch-Alman Ceza Kanunu, İstanbul 2009, s.229, 230.

işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla; yalan tanıklık yapan kişi, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur.

(6) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; süreli hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına hükmolunur.

(7) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, altıncı fıkraya göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır.

(8) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa; yalan tanıklıkta bulunan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” şeklinde düzenlenmiştir⁴.

Kanununun 273’üncü maddesinde, yalan tanıklık suçuna ilişkin şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler; (1) Kişinin; a) Ken-

⁴ Hükümet tasarısında yalan tanıklık suçuna 436 ncı maddede yer verilmişti. Madde; “Yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili bir memur, makam veya kurul huzurunda tanıklık ederken yalan söyleyen veya tanıklığın konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgilerini kısmen veya tamamen saklayan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Yalan tanıklık üç yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması sırasında meydana gelmiş ise faile iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Yalan tanıklık üç yıldan fazla hapis cezası verilmesi sonucu doğurmuşsa faile beş yıldan az olmamak üzere verilmiş hapis cezasının yarısı oranında hapis cezası verilir.

Yalan tanıklık, bir kimseye müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuş ise, faile on beş yıldan yirmi yıla, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuşsa faile yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Failin, kanun hükmü gereği yeminsiz olarak dinlenmesi halinde cezalar yarısı oranında indirilir” şeklindeydi.

disinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması,

b) Tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması,

hâlinde, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.

(2) Birinci fıkra hükmü, özel hukuk uyumsuzlukları kapsamında yapılan yalan tanıklık hâllerinde uygulanmaz” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suça ilişkin etkin pişmanlık hükümleri ise, 274’üncü maddede; “(1) *Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi hâlinde, cezaya hükmolunmaz.*

(2) Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verildikten sonra ve fakat hükümden önce gerçeğin söylenmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisinden yarısına kadarı indirilebilir.

(3) Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeğin söylenmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısından üçte birine kadarı indirilebilir” şeklinde düzenlenmiştir.

765 sayılı yasadan farklı olarak, 5237 sayılı TCK.’da, bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması ve tercümanın gerçeğe aykırı çeviri yapması, yalan tanıklık suçu içerisinde değil, 276’ncı maddede bağımsız bir suç olarak öngörülmüştür.

2- 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’ndaki Düzenleme

5237 sayılı TCK.’nda yalan tanıklık suçuna karşılık gelen “yalan şahadet suçu”, 765 sayılı TCK.’nun ikinci kitabının “Adliye aleyhinde cürümler” başlıklı dördüncü babının, “Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin” başlıklı dördüncü faslında, 286’ncı maddede; “*Yemin ettirerek şahit veya ehlihibre istimaina salâhiyettar olan bir memur veya heyet huzurunda şahadet ederken yalan söyleyen veya hakikati inkâr yahut isticvap olunduğu hususat hak-*

kında malumatını az veya çok ketmeyliyen kimse üç aydan üç seneye kadar hapis ile mücazat olunur.

Eğer fiil üç seneden fazla hürriyeti tehdit eden cezayı müstelzim bir cürmün tahkik ve muhakemesi esnasında vâki olmuş ise cezası üç seneden on seneye kadar ağır hapistir.

Eğer yalan şahadet, bir kimseye müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuş ise, faile verilecek ceza onbeş seneden aşağı olamaz ve ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûmiyet halinde ise faile müebbet ağır hapis cezası verilir.

Eğer yeminsiz şahadet edilmişse ceza müddeti yarısına kadar indirilir” şeklinde düzenlenmişti.

Aynı fasılda 288’inci maddede yalan tanıklık suçuna ilişkin cezayı kaldıran ve hafifleten sebepler⁵, 289’uncu maddede yalan tanıklıktan rücu⁶ dü-

⁵ Maddede; “Yalan yere yemin veya şahadet eden şahıs:

1. Hakikatı beyan ettiği takdirde kendisini veya akrabasından birini hürriyet ve namusca behemehal fahiş bir zarara maruz kılması muhtemel olan,
 2. Kendi tarafından beyan olunan zatî vasıflara nazaran şahit sıfatıyla celbi iktiza etmeyen yahut o şahsın ceza dâvasında, şahit ve ehlihibre ve mütercim olmaktan istinkafa hakkı olduğu halde mahkemece kendisine bu hakkı ihtar edilmemiş bulunan,
- Kimselerden ise yukarıdaki maddede mezkûr olan cezalardan muaftırlar.*

Eğer bunların yalan şahadeti diğer bir şahsı takibata yahut mahkûmiyete maruz kılarsa yukarıdaki maddelerde yazılı cezalar, yarısından üçte ikisine indirilir” denilmekteydi.

⁶ Maddede; “Bir kimse ceza tahkikat veya muhakematı esnasında şahadet ettikten sonra iş lüzum veya men’i muhakeme kararnamesi ile bitmezden veya muhakeme hitam bulmazdan veya yalan şahadet hadisesinden dolayı muhakeme başka güne tâlik olunmazdan evvel bu şahadetten rücu ile hakikatı söylerse 286 ncı maddede beyan olunan fiilden dolayı cezadan muaftır.

Eğer rücu beyan olunan zamanlardan sonra olur yahut bir hukuk dâvasının muhakemesi esnasında vukua gelmiş olan yalan şahadete müteallik bulunur ise bu şahadetin vukubulduğu dâva hakkında mahkemeden karar çıkmazdan evvel zuhura gelmiş olmak şartıyla bu babtaki ceza üçte birinden yarısına kadar indirilir.

Eğer bu şahadet bir şahsın tevkifini yahut hakkında fahiş bir zararı mucip olmuşsa cürüm failinin göreceği ceza bu maddenin birinci kısmında yazılı hallerde üçte bir ve ikinci kısmında yazılı olan hallerde altıda bir derecesinde azaltılır” denilmekteydi.

zenlenmişti. Gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık ise 290'ıncı maddede⁷ düzenlenmiş ve bu suç yalan tanıklık suçunun yaptırımına bağlı kılınmıştı. 291'inci maddede ise “yalancı tanık, bilirkişi veya tercüman tedariki” ayrı bir suç olarak öngörülmüştü⁸. Ayrıca 292'nci maddede “cezaı azaltan sebep”⁹ ve 293'üncü maddede “tedarik fiilinin cezasını azaltan hal” düzenlenmişti¹⁰.

3- Benzer Suçlarla Karşılaştırma

A-Yalan Yere Yemin Suçu (TCK. m.275) ve Yalan Tanıklık

Yalan yere yemin suçu, şekli gerçeklikle yetinen medeni yargılamada, failin bir davanın konusunu oluşturan maddi bir vakianın sübutuna vasıta oluşturan yeminin yalan yere icrasıyla meydana gelmektedir. Yeminin, medeni yargılamada belirli şekil şartlarına bağlı olarak yapılması zorunlu oldu-

⁷ Maddede; “Geçen maddeler ahkâmı, Adliye huzuruna davet olunarak hakikata muğayir rey ve malûmat veren ehlihibre ile ifadeleri hakikate muğayir surette beyan ve tercüme eden tercümanlar hakkında dahi tatbik olunur.

Ehlihibre hakkında muvakkaten hidematı âmmeden memnuiyet cezası meslek ve sanatın tatili cezasını dahi şâmil olabilir” denilmektedir.

⁸ Maddede; “Bir kimse 286 ncı maddede yazılı olan cürmü işletmek için para vermek veya sair menfaat göstermek veya vait ve teşvik veya tehdit veya hile ve desise ile veya nüfuz kullanmak suretiyle şahit veya ehlihibre veyahut tercüman tedarik ederek yalan şahadeti işletmiş ve hilâfi vâki rey beyan ve tercümanlık ifa ettirmiş ise 286 ncı maddenin birinci fıkrasında muayyen olan hallerde bir aydan bir seneye kadar, ikinci fıkrasındaki hallerde üç seneden beş seneye kadar hapis, üçüncü fıkrasında yazılı hususatta on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Yalancı şahid ve o makuleden ehlihibre ve tercüman tedarik eden kimsenin onlara mükâfaten verdiği şeyler müsadere olunur.

Bir kimse bu suretlerle şahit veya ehlihibre yahut tercüman tedarikine yalnız teşebbüs etmiş bulunursa geçen fıkralarda yazılı olan cezalar üçte bire indirilir” denilmektedir.

⁹ Maddede; “Yukarıdaki maddede yazılı olan cürmün faili bizzat maznunualeyh yahut yakın akrabasından biri olduğu halde, diğer bir şahsı takibata veya mahkûmiyete maruz kılmamış olmak şartıyla, mezkur maddede tâyin olunan cezalar yarısından üçte ikisine kadar indirilir” denilmektedir.

¹⁰ 293 üncü maddede; “289 uncu maddede yazılı olan suret ve zamanlarda yalan şahidler şahadetlerinden ve ehlihibre ve tercümanlar dahi hilâfi hakikat olan rey ve tercümelelerinden rücu ettikleri takdirde bunları tedarik edenler hakkında, 291 inci maddede muayyen cezalar altıda birinden üçte birine kadar indirilir” denilmektedir.

ğundan, yeminin herhangi bir şekilde yapılması bu suçu oluşturmaz. Yalan yere yeminin ihmali yapılması fiilen mümkün olmadığından, suç yalnızca icrai hareketle işlenebilir. Ayrıca bu suçu oluşturan fiil ani niteliktedir ve fiilden bağımsız bir netice aranmadığından sırf hareket suçudur.

Yalan tanıklık suçunda ise, ister bir hukuk davası ister bir ceza davası olsun, herhangi bir şekilde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması cezalandırılmıştır. Bu yönüyle suç serbest hareketlidir. Suçun ihmali olarak işlenmesi de mümkündür. Benzer şekilde, bu suçu oluşturan fiil de ani niteliktedir ve fiilden bağımsız bir netice aranmadığından sırf hareket suçudur¹¹.

Yalan yere yemin suçu, yalnızca hukuk davalarında, davacı ve davalı konumunda bulunan kişilerce işlenebilir. Yalan tanıklık suçu ise, bir hukuk ya da ceza davasında veya hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturmada tanık sıfatını taşıyan kimselerce işlenebilir. Dolayısıyla, her iki suç da özgü suç niteliğindedir¹².

Her iki suçta da etkin pişmanlık hükümleri öngörülmüştür.

B- Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik veya Tercümanlık Suçu (TCK. m.276) ve Yalan Tanıklık

Bilirkişilik ve tercümanlık, tanıklık gibi, yargılamaya yardımcı olan kurumlardır. Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçunda fail, madde- nin 1'inci fıkrası yönünden bilirkişi, 2'nci fıkrası yönünden ise tercüman olabilir. Yalan tanıklık suçu ise, yalnızca tanık tarafından işlenebilir. Her iki suç tipi de özgü suç olması itibariyle benzerlik arz etmekte ise de, suçun failleri bakımından farklılık taşırlar¹³. Ayrıca yalan tanıklık suçunda - doğrudan tek başına işlenebilen bir suç¹⁴ olması itibariyle- müşterek faillik

¹¹ Yaşar, Osman-Gökcan, Hasan Tahsin-Artuç, Mustafa, Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C.VI, Ankara 2010, s.8050; Ünver, Yener, Adliye Karşı Suçlar, Ankara 2010, s.190 vd.; Meran, Necati, Yeni Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisine ve Adliye İlişkin Suçlar, Ankara 2006, s.293 vd.

¹² Farklı görüş için bkz. Ünver, s.189.

¹³ Yaşar-Gökcan-Artuç, s.7972 vd.; Ünver, s.202 vd.; Meran, s.297 vd.

¹⁴ Tek başına işlenebilen suç kavramı için bkz. Artuk, Mehmet Emin-Gökcan, Ahmet-Yenidünya, A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, Ankara 2011, s.297; Koca, Mahmut-Üzülmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012,

söz konusu olamaz. Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçunda ise böyle bir özellik bulunmadığından, özel faillik sıfatını haiz kimselerin suça müşterek fail olarak katılabilmesi mümkündür.

Yalan tanıklık suçunda, “gerçeğe aykırı tanıklık yapma” cezalandırılmıştır. Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçunda ise birinci fıkra yönünden “gerçeğe aykırı mütalaada bulunma”, ikinci fıkra yönünden ifade veya belgeleri “gerçeğe aykırı olarak tercüme etme” fiilleri cezai yaptırım altına alınmıştır¹⁵. Her iki suç tipi de sırf hareket suçudur.

Yalan tanıklık suçunda, şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler ile etkin pişmanlık hükümleri öngörülmüşken, gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçu yönünden bu hükümlere yer verilmemiştir.

C- İftira Suçu (TCK.m.267) ve Yalan Tanıklık

İftira, yalan tanıklıktan farklıdır. İftira suçunda fail, yetkili makamlara ihbar veya şikâyette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için, bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etmektedir. Yalan tanıklık suçunda ise, doğrudan bir kimseye suç isnadının yapılması şart değildir¹⁶. Tanıklık sırasında fail gerçeğe aykırı beyanlarının yanında, işlemediğini bildiği halde masum bir kimseye suç isnadında

s.105; Öztürk, Bahri-Erdem, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2011, s.166, par.246.

¹⁵ Yaşar-Gökcan-Artuç, s.7972 vd.; Ünver, s.203 vd.; Meran, s.298.

¹⁶ “Sanığın H.İ.A.’nın sanık olarak yargılandığı Akçakale Asliye Ceza Mahkemesinin (2004/126 E., 2004/141 karar sayılı dosya) 06.05.2004 günlü oturumunda, anılan davanın hazırlık soruşturması sırasında tanık olarak verdiği yalan anlatımından rücu ettiğinin anlaşılması karşısında, eylemin yalan tanıklık suçunu oluşturup oluşturmayacağı tartışılmadan ve tanık olarak dinlendiği sırada söylenen ve resmi makamlara yakınma niteliğinde bulunmayan sözlerin iftira suçunu oluşturmayacağı gözetilmeden yetersiz gerekçeyle hküm kurulması” (Yarg. 4.CD., 19.06.2006, 1001/12551). Karar için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, (Güncellenmiş Baskı), s.7954.

bulunursa, iftira suçu da oluşacaktır. Bu halde, farklı neviden fikri içtima (TCK.m.44) kuralları çerçevesinde sonuca ulaşılmalıdır¹⁷.

İftira suçu, suçun faili yönünden bir özellik arz etmez. Yalan tanıklık suçunun faili ise yalnızca tanık olabileceğinden, bu suç özgü suç niteliğindedir¹⁸.

İftira suçu kasten işlenebilen bir suç olup, suçun oluşumu için ayrıca, mağdur hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılması ya da idari bir yaptırım uygulanmasının sağlanması maksadıyla hareket edilmesi gerekir. Yalan tanıklık suçunda ise kasten hareket etmek yeterli olup, failin belirli bir saikle hareket etmesi aranmamıştır¹⁹.

Her iki suç açısından da kanun koyucu, etkin pişmanlık hükümleri öngörmüştür.

D- Suçluyu Kayırma Suçu (TCK.m.283) ve Yalan Tanıklık

Suçluyu kayırma suçunda, kayırmanın konusunu oluşturan fiilin suç olması gerekir. Yalan tanıklık suçunda ise hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturmanın varlığı arandığından, tanıklığın yapıldığı fiilin, adli, idari ya da disiplin yaptırımı gerektiren bir fiil olması arasında fark yoktur. Ayrıca, 272'nci maddenin 2'nci fıkrasında yalan tanıklığın mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinletmeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde yapılması da cezalandırıldığından, hukuk davalarında bu suçun işlenebilmesi mümkündür²⁰.

Suçluyu kayırma suçunda cezalandırılan fiil, suç işleyen bir kimseye, onun, araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için “*imkân sağlanması*”dır. Failin, bu amaçlarla hareket edip, tanık sıfatıyla

¹⁷ Artuk, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Yenidünya, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2011, s.945 vd.; Yaşar-Gökcan-Artuç, s.8050; Ünver, s.46 vd.; Meran, s.234 vd.

¹⁸ Yalan tanıklık suçu, tek başına işlenebilen bir suçtur. Bu itibarla, bu suçta müşterek fail olarak iştirak mümkün değildir. Buna karşılık iftira suçu yönünden böyle bir özellik yoktur. İftira suçuna iştirakin her şekli mümkündür.

¹⁹ Ünver, s.77.

²⁰ Meran, s.344.

dinlendiği bir aşamada “gerçeğe aykırı tanıklık” yapması, yalan tanıklık suçuna vücut verir. Her iki suç tipi de, sırf hareket suçu niteliğindedir²¹.

Suçluyu kayırma suçunun faili herhangi bir kimse olabilir. Yalan tanıklık suçu ise yalnızca tanık tarafından işlenebileceğinden, özgü suç niteliğindedir²². Her iki suç yönünden, şahsi cezasızlık sebepleri öngörülmüştür.

Suçluyu kayırma suçu kasten işlenebilir. Kanun koyucu 283’üncü maddede, failin belirli bir saikle (özel kastla) hareket etmesini aramıştır. Buna göre, suçluya imkân sağlama fiili, suçlunun araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması saikiyle yapılmalıdır. Yalan tanıklık suçunda ise, kasten gerçeğe aykırı tanıklık yapılması yeterli olup, ayrıca bir saikle hareket edilmesi aranmamıştır²³.

Suçluyu kayırma suçunda etkin pişmanlık öngörülmemiş olup, yalan tanıklık suçu yönünden, 274’üncü maddede etkin pişmanlık hükümleri öngörülmüştür.

E- Suç Delillerini Yok Etme, Gizleme veya Değiştirme Suçu (TCK.m.281) ve Yalan Tanıklık

Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçunda fiil, gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, “bir suçun delillerini yok etmek, silmek, gizlemek, değiştirmek veya bozmak”tır. Kişi, kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak bu fiilleri işlerse cezalandırılmaz. Kişi, kendi işlediği ya da işlenişine iştirak ettiği suçun ortaya çıkmaması için yalan tanık tedarik ederse bu takdirde yalan tanıklık suçuna azmettirmeden sorumlu tutulur. Tedarik fiili, tanığın tehdit edilmesi veya cebir uygulanması suretiyle gerçekleştirilirse, fail bu suçların yanı sıra yalan tanıklık suçundan dolaylı fail olarak sorumlu tutulur²⁴.

Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu kasten işlenebilir. Ayrıca failin, maddede belirtilen fiilleri gerçeğin meydana çıkmasını

²¹ Ünver, s.317 vd.; Meran, s.345 vd.

²² Ünver, s.315.

²³ Meran, s.347.

²⁴ Ünver, s.285 vd.; Yaşar-Gökcan-Artuç, s.8050; Meran, s.327 vd.

engellemek amacıyla yapması gerekir. Yalan tanıklık suçunda ise kasten hareket etmek yeterli olup, kanun koyucu ayrıca failin belirli bir saikle hareket etmesini aramamıştır²⁵.

Her iki suçta da, etkin pişmanlık hükümleri öngörülmüştür.

4- Suçla Korunan Hukuki Değer

Yalan tanıklığın suç olarak düzenlenmesi ile esas itibariyle adalete, adliyeyle ilişkin değerler koruma altına alınmıştır. Yalan tanıklıkta bulunulması maddi gerçeğin ortaya çıkarılamaması tehlikesine yol açabilir ve dolayısıyla adaletin yanlış gerçekleşmesine sebebiyet verebilir. Bu itibarla, yalan tanıklık suçu ile adliyenin yanlış yola sevk edilerek adli mercilerin yanıltılması önlenmek istenmiş ve bu suretle yargılamanın işleyişinin dürüstlüğü koruma altına alınmıştır²⁶. Belirtilmelidir ki, gerçeğe aykırı tanıklık ile bireylerin bir suç isnadı altında kalması da söz konusu olabilir. Bu bakımdan, suç tipinin ihdası ile bireylerin masum sayılma haklarının da koruma altına alındığı söylenebilir²⁷. Nitekim kanun koyucu, 272'nci maddenin 4 ila 8'inci maddelerinde, aleyhine yalan tanıklıkta bulunulan kişiler hakkında, bazı koruma tedbirleri veya yaptırımların uygulanması yönünden daha ağır cezalar öngörmüştür.

5- Suçun Unsurları

A- Maddi Unsurlar

a- Fiil

TCK.'nın 272'nci maddesindeki suçta yasaklanan fiil, “gerçeğe aykırı tanıklık yapmak”tır. Gerçeğe aykırı tanıklık, yalan söylemek veya tanıklığın konusunu oluşturan hususlar hakkında bilgiyi bilerek kısmen veya tamamen saklamak, gizlemek, gerçeğe uygun beyanlara gerçeğe aykırı hususlar ekle-

²⁵ Yaşar-Gökcan-Artuç, s.8053; Ünver, s.290 vd.; Meran, s.348.

²⁶ Ünver, s.146, 147; Meran, s.271.

²⁷ Masumiyet karinesine göre, kişi, suçluluğu bir yargı kararıyla sabit oluncaya kadar masum sayılır. Bkz. Ünver, Yener-Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.1, Ankara 2012, s.28.

mek şeklinde yapılabilir²⁸. Yalan söylemek deyimi, tabii olarak gerçeği inkar etmeyi de kapsar²⁹.

Gerçeğe aykırı tanıklığın ne şekilde yapıldığının önemi yoktur. Olguların gerçeğe aykırı olarak anlatılması, kısmen veya tamamen gizlenmesi, saklanması her ne şekilde olursa olsun suç oluşturur. Bu itibarla, suç serbest hareketlidir.

Suçun oluşumu için, gerçeğe aykırı tanıklığın, tanıklık yapılan olgu ve olaylara ilişkin olması gerekir³⁰. Tanıklıkta bulunulan olaya ilişkin olarak doğru beyanda bulunan fakat olguların dışında kalan konularda yalan beyanda bulunan kimse, diğer şartları da gerçekleşmiş ise, resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan (TCK.m.206) sorumlu tutulur³¹. Örneğin tanığın, kimliğine ilişkin olarak yalan beyanda bulunması halinde, resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu oluşur.

²⁸ **Feyzioğlu, Metin**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, Ankara 1996, s.241; **Savaş, Vural-Mollamahmutoglu**, Sadık, Türk Ceza Kanunu Yorumu, C.II, Ankara 1998, s.2989; **Meran, Necati**, Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2007, s.1324; “Yalan söyleyen veya hakikati inkar yahut isticvap olunduğu hususat hakkında malumatını az veya çok ketmeyleyen ifadesinde yer alan inkar etmek ve ketmeylemek fiilleri, yalanın dışında yeni bir hale işaret etmemekte, suçun ne olduğuna dair herhangi bir tereddüdü önlemek için, yalan beyanın ne olduğuna açıklık getirmektedir. Yalan söylemek ve gerçeği inkar etmek veya bilgisini saklamak suretiyle gerçeğe aykırı beyanda bulunmak halleri, yalancı tanıklık suçunu oluşturur. Sanığın tanıklık ettiği olaylara ilişkin tarih konusunda tahmine dayanan beyanın aleyhe yorumlanması doğru değildir” (Yarg. CGK., 17.03.1980, 4-74/103). Karar için bkz. YKD, C.6, S.8, Ağustos 1980, s.1151. Ayrıca bkz. **Savaş-Mollamahmutoglu**, s.2989; “Tanıklar bakımından suçun oluşabilmesi için, tanıklık yaptıkları sırada a) yalan söylemek, b) gerçeği inkar etmek, c) dinlendiği husus hakkında bilgisini az veya çok saklamak, hususlarının gerçekleşmiş olması ve genel kastın bulunması gerekir” Yarg. CGK., 13.05.1991, 4-119/153). Karar için bkz. **Savaş-Mollamahmutoglu**, s.3001; “Dikkatsizlik, zihni meşguliyet, unutma ve buna benzer nedenlerle sanığın şahadetinin diğer şahadetlere uymayabileceği doğaldır” (Yarg. CGK., 16.04.1994, 4-392/145). Karar için bkz. **Savaş-Mollamahmutoglu**, s.3001.

²⁹ Bkz. Madde gerekçesi. 272’inci maddenin gerekçesinde; “Suçun maddî unsuru yalan söylemek veya tanıklığın konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgiyi, bilerek, kısmen veya tamamen saklamaktır. Yalan söylemek deyimi, tabii olarak gerçeği inkar etmeyi de kapsamaktadır. Tanık, tanıklığının konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgisini veya gördüğünü tam olarak açıklamakla yükümlüdür” denilmektedir.

³⁰ **Feyzioğlu**, s.243; **Savaş-Mollamahmutoglu**, s.2990; **Yaşar-Gökcan-Artuç**, s.7936.

³¹ **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Özel Hükümler, s.1017.

Alman CK.'da, yalan tanıklık suçunun taksirle işleniş şekli de düzenlendiğinden (Alman CK. §163)³², doktrininde beyanın gerçekliği konusunda objektif ve sübjektif teorilere yer verilmiştir. Objektif teoriye (*objektive Aussagetheorie*) göre, tanığın beyanı objektif olarak gerçekle bağdaşmıyorsa, bu beyan yalan beyan olarak nitelendirilir. Burada failin, beyanının objektif gerçeklikle uyuşmadığını bilerek hareket edip etmemesi önemli değildir. Tanığın beyanı, objektif gerçeklikle uyuşmuyorsa, suçun maddi unsurlarının gerçekleştiği kabul edilir. Ancak, gerçeğe aykırılığın bilinip bilinmemesi, hata hükümlerince sonuca ulaşılmasını gerektirir. Taksirli sorumluluk hali de saklıdır (Alman CK. §163)³³.

Sübjektif teori ise kendi içerisinde katı sübjektif teori (*strengen subjektiven Theorie*) ve yükümlülük teorisi (*Pflichttheorie*) olarak ikiye ayrılmaktadır. Katı sübjektif teoriye göre, fail ancak beyanının gerçeğe aykırı olduğunu biliyorsa cezalandırılır (Alman CK. §153). Bu teoriye göre, fail, beyanının gerçeğe uygun olduğunu düşünüyorsa, gerçeğe aykırı beyanı, yalan olarak nitelendirilemez. Bu halde, suçun maddi unsurlarının oluşmadığı kabul edilir. Yükümlülük teorisine göre ise, fail beyanının gerçeğe aykırı olduğunu biliyorsa, kasten işlenen yalan tanıklık suçundan cezalandırılır³⁴. Buna karşılık failin, beyanda bulunduğu olguların gerçeğe uygunluğunu bilme konusunda bir yükümlülüğü mevcut ise, kasten yalan tanıklığın cezalandırıldığı §154'ün maddi unsurları gerçekleşecek³⁵, fakat taksirle gerçeğe aykırı beyanda bulunma fiilinden dolayı, §163 hükümleri uygulanacaktır (Alman CK. §15, §163).

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına etki eden her türlü olgunun gerçeğe aykırı şekilde anlatılması, açıklanması bu suça vücut verir. Yargıtay 4.

³² Alman CK.'nın "Taksirle işlenen yalan yere yemin suçu; taksirle işlenen yemin yerine geçen gerçek dışı teminde bulunma suçu başlıklı 163 üncü maddesinde; "(1) 154 ila 156 ncı maddelerde tanımlanmış olan fiiller taksirle işlenirse, bir yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası ile cezalandırılır. (2) Fail gerçek dışı beyanı vaktinde düzeltirse, ceza verilmez. 158 inci maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkraları kıyasen uygulanır" hükmüne yer verilmiştir. Bkz. **Yenisey-Plagemann**, s.233.

³³ **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.36; **Krey-Heinrich**, § 8 no.552.

³⁴ **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.36.

³⁵ **Schönke-Schröder-Cramer**, s.1453, no:2.

Ceza Dairesi'nin 17.10.2006 tarih ve 2004/16589 Esas, 2006/15260 Karar sayılı kararında, “*sanığın iki ayrı hukuk davasında aynı taşınmaza ilişkin yemini beyanlarında, taşınmaz malikinin kimliği hakkında farklı bilgiler vermek biçimindeki eyleminin*” yalan tanıklık suçunu oluşturacağına hükmedilmiştir³⁶.

Olgulara ilişkin olup da, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına etki etmeyen, diğer bir ifadeyle adliyei yanlış yola sevk edici bir nitelik arz etmeyen beyanlar yönünden, yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı kabul edilmelidir³⁷. Zira, bu halde, fiil, korunan hukuki değeri tehlikeye uğratmaya elverişli değildir. Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin, 22.12.1992 tarih, 7311/8314 sayılı kararında; “*sanığın yasak silah taşıma cürmünde tanık olarak dinlenilmesinin gerekli olmadığı ve bilgisini gizlemesinin de hükmü etkileyecek nitelikte ve suçla korunan varlığa/değere zarar vermeye ya da onları tehlikeye düşürmeye elverişli ve dolayısıyla suçun ihlal edici boyutunun bulunmadığı gözetilmeden hükümlülük kararı verilmesi*” bozma nedeni sayılmıştır³⁸.

Suç, ifadelerin, sorgunun bitmesiyle tamamlanır³⁹. Burada, beyanların tamamının hukuki anlamda tek hareket olduğu kabul edilmelidir.

Suçun fiil unsuru içinde değerlendirilmesi gereken tanıklığa ilişkin bir kısım özel durumların suça etkisini burada incelemenin yerinde olacağı düşüncesindeyiz. Özellikle tanık dinlemeye yetkili mercilerin tespiti, tanığın usulüne uygun çağırılması, tanıklık yapma zorunluluğu, tanıklıktan çekinme,

³⁶ Karar için bkz. **Yaşar-Gökcan-Artuç**, (Güncellenmiş Baskı), s.7954; “Sanığın, boşanma davasındaki ifadesinde bir süre tarafların yanlarında kaldığını ve davalının davacıya yönelik sövme içeren sözleri söylediğini bizzat duyduğunu açıkça belirttiği halde, hakkında açılan ceza soruşturması nedeniyle savcılıkta ve mahkemedeki savunmalarında aslında evlendikten sonra tarafları hiç görmediğini, avukatın yönlendirmesiyle bu şekilde ifade verdiğini belirtmesi karşısında eyleminin 765 sayılı TCY.’nın 286 ve 5237 sayılı TCK.’nın 272. Maddelerine temas etmesi karşısında...” (Yarg. 4. CD., 28.06.2006, 2005/4163, 2006/13178). Karar için bkz. **Yaşar-Gökcan-Artuç**, (Güncellenmiş Baskı), s.7953.

³⁷ **Feyzioğlu**, s.243; **Savaş-Mollamahmutoğlu**, s.2990.

³⁸ **İsmail, Malkoç-Güler, Mahmut**, Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler, C.II, Ankara, s.2300.

³⁹ **Wessels-Hettinger**, § 17 no.751.

tanığın doğruyu söyleme yükümlülüğü, tanığa yemin verdirilmesi gibi hususlar, suçun maddi unsurlarının değerlendirilmesinde, üzerinde durulması gereken konulardır. Aşağıda bu hususlara yer vereceğiz:

aa- Tanık Dinlemeye Yetkili Merciler

Gerçeğe aykırı tanıklığın, tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması gerekir. Yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması, 272'nci maddenin 2'nci fıkrasında daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Buna göre ceza soruşturma ve kovuşturmalarında tanıklık yapılabileceği gibi, medeni muhakemede, idari ya da disiplin soruşturmalarında da tanıklığın yapılması mümkündür⁴⁰. Bu kapsamda, 4483 sayılı Kanuna göre ön soruşturma yapmakla görevlendirilen kişiler, idari yaptırım gerektiren fiilleri soruşturan ve tanık dinlemeye yetkili kılınmış kişiler, disiplin soruşturması yapmakla görevlendirilenler, tahkim hükümleri gereği hakemler önünde yapılan yalan tanıklıklar birinci fıkraya göre cezalandırılacaktır⁴¹.

Mevzuatımızda, polisin tanık dinleme yetkisi öngörülmediğinden, soruşturmanın kolluk tarafından yürütülen aşamalarında, "ifade sahibi" sıfatıyla bilgisine başvuru yapılan kişinin gerçeğe aykırı beyanları, bu suçu oluşturmaz. Nitekim Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 24.06.2009 tarih, 2009/16212 Esas, 2009/12656 Karar sayılı kararında; "(...) Adli görevleri nedeniyle kolluk görevlilerinin olayla ilgili görgüsü olan kişileri "ifade sahibi" sıfatıyla dinlemeleri, onlara "tanık" sıfatını vermemekte ve yasadaki tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanmasını gerektirmemektedir. Dolayısıyla doktrinde de (...) belirtildiği üzere kolluğun "tanık dinleme" yetkisi bulunmamaktadır (...) ceza soruşturmasında 5271 sayılı CYY. hükümleri uyarınca kolluğun tanık dinleme yetkisinin bulunmaması ve incelenen dosyada hükümlünün kollukta verdiği ifadeye dayalı olarak kamu davasının açılması karşısında, suçun oluşmadığı gözetilerek beraat hükmü kurulması yerine, hükümlülüğe karar verilmesi" bozma nedeni sayılmıştır⁴².

⁴⁰ Artuk-Gökçen-Yenidünya, Özel Hükümler, s.1017.

⁴¹ Yaşar-Gökçen-Artuç, s.7939.

⁴² Karar için bkz. Kazancı İçtihat Bankası.

bb- Tanığın Usulüne Uygun Çağırılması ve Dinlenmesi

CMK.'nın 43'üncü maddesi uyarınca, tanıklar çağrı kağıdı ile çağrılır. Çağrı kâğıdında gelmemenin sonuçları bildirilir. Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirme kararı verilebilir. Karar yazısında bu yoldan getirilmenin nedenleri gösterilir ve bunlara çağrı kâğıdı ile gelen tanıklar hakkındaki işlem uygulanır⁴³.

Tanığın çağırılması, telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, çağrı kağıdına bağlanan sonuçlar, bu durumda uygulanmaz (CMK.m.43/2).

Gerçeğe aykırı tanıklık, gerçeğin inkar edilmesi, gerçeğin kısmen veya gizlenilmesini kapsar. Tanığın usulüne uygun olarak çağırılmaması ya da usulüne uygun beyanının alınmaması hallerinde yapmış olduğu yalan tanıklıkların suçu oluşturup oluşturmayacağı tartışmalıdır.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2002/5840 Esas, 2002/7908 Karar sayılı ve 06.05.2002 tarihli kararında; “*sanık olan Elbeti'ne yükletilen suça sanığın da katılması nedeniyle CYY.'nin 50. maddesi uyarınca tanıklık etmeden ve ant içmeden çekinme hakkı bulunmasına karşın, Yasaya göre gerekli uyarılar yapılmadan dinlendiğinin anlaşılması karşısında, CYY.'nda öngörülen yöneme göre dinlenmeyen sanığa yükletilen yalan tanıklık suçunun ön koşullarının oluşmadığının gözetilmemesi*”ni yasaya aykırı bulmuştur. Bu kararda Yargıtay, tanığın usulüne uygun olarak dinlenmesini, yalan tanıklık suçunun ön koşulu olarak kabul etmiştir.

Doktrinde, tanığın usulüne uygun olarak çağırılmasının, suçun maddi unsurlarına etki eden bir durum olmadığı, bu durumun, soruşturmaya gelmeyen tanığa tanıklık ödevini yerine getirmemesinden dolayı CMK.'da öngörü-

⁴³ Tanıkların çağırılmasına ilişkin olarak bkz. **Centel, Nur-Zafer, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2012, s.225, 226; **Özbek, Veli Özer-Kanbur, Nihat-Doğan, Koray-Bacaksız, Pınar-Tepe, İlker**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011, s.589 vd.; **Öztürk, Bahri-Tezcan, Durmuş-Erdem, Mustafa Ruhan-Sırma, Özge-Saygılar, Yasemin F.-Alan, Esra**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2010, s.268 vd.; **Çolak, Haluk-Taşkın, Mustafa**, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara 2007, s.210 vd.; **Şahin, Cumhuri**, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara 2005, s.165 vd.

len yaptırımların uygulanabilmesinin ön şartını oluşturduğu ifade edilmektedir⁴⁴. Diğer taraftan, usulüne uygun olarak çağırılmış olsa da, tanığın beyanının alınmasından önce, tanık dinlemeye ilişkin gerekli usulü işlemler yapılmadan⁴⁵ tanık olarak dinlenen ve gerçeğe aykırı tanıklık yapan kişinin fiilinin, bu suçu oluşturup oluşturmayacağı da suça tartışmalıdır.

Kanaatimizce, tanığın usulüne uygun olarak çağırılmaması ve/veya dinlenilmemesi, tanıklık sıfatının hukuken kazanılmasını engellemektedir. Usulü eksiklik ve yanlışlıklara rağmen, tanık olarak ifade veren kişi, her halde doğruyu söylemekle yükümlüdür. Usule uygun şekilde çağırılmayan ve dinlenilmeyen kişinin, gerçeğe aykırı tanıklık yapması, fiilin haksızlık niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Bu itibarla, usulüne uygun olarak çağırılmamasına ya da usulüne uygun dinlenilmemesine rağmen, duruşmaya gelerek tanıklık yapan ve olgulara ilişkin yalan beyanda bulunan kimsenin fiilinin yalan tanıklık suçunu oluşturacağı belirtilmelidir. Ancak suç ve ceza politikası gereği, 273'üncü maddede, tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapılması, şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebep olarak öngörülmüştür.

cc- Tanıklık Yapma Zorunluluğu ve Tanıklıktan Çekinme

Ceza muhakemesinde tanıklığın yapılması zorunludur. Tanıklık, kamusal bir görevdir⁴⁶. Bu nedenle, CMK.'nın 44'üncü maddesinde, usulüne uygun olarak çağırılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıkların zorla getirilmesi ve gelmemelerinin sebep olduğu giderlerin takdir edilerek, kamu alacaklarının tahsili usulüne göre ödettirilmesi⁴⁷ öngörülmüştür⁴⁸.

⁴⁴ Benzer görüş için bkz. **Savaş-Mollamahmutoglu**, s.2988; **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Özel Hükümler, s.1019.

⁴⁵ **Centel-Zafer**, s.236-237.

⁴⁶ **Centel-Zafer**, s.224.

⁴⁷ Zorla getirilen tanık evvelce gelmemesini haklı gösterecek sebepleri sonradan bildirirse aleyhine hükmedilen giderler kaldırılır. Bkz. **Özbek-Kanbur-Doğan-Bacaksız-Tepe**, s.592 vd.; **Çolak-Şahin**, s.215 vd.; **Şahin**, 166 vd.; **Öztürk-Tezcan-Erdem-Sırma-Saygılar-Alan**, s.280 vd.

⁴⁸ Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilmekle beraber, yemininin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi

Benzer bir yükümlülük 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK.) 245'inci maddesinde öngörülmüştür. Buna göre, kanunda gösterilen hükümler saklı kalmak üzere, tanıklık için çağrılan herkes gelmek zorundadır. Usulüne uygun olarak çağrıldığı halde mazeret bildirmeksizin gelmeyen tanık zorla getirilir, gelmemesinin sebep olduğu giderlere ve beşyüz Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmolunur. Zorla getirilen tanık, evvelce gelmemesini haklı gösterecek sebepleri sonradan bildirirse, aleyhine hükmedilen giderler ve disiplin para cezası kaldırılır.

Tanıklık yapma zorunluluğunun istisnasını tanıklıktan çekinme oluşturmaktadır. Tanıklıktan çekinme, nişanlılık, evlilik, akrabalık ilişkileri ve meslek nedenleriyle ortaya çıkmaktadır⁴⁹. Buna göre:

Cumhurbaşkanı kendi takdiri ile tanıklıktan çekinebilir. Tanıklık yapmayı istemesi halinde beyanı konutunda alınabilir ya da yazılı olarak gönderilir (CMK.m.43/4).

Şüpheli veya sanığın nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi, şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu, şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları, şüpheli veya sanıkla aralarında evlatlık bağı bulunanlar, tanıklıktan çekinebilir (CMK.m.45/1).

Avukatlar veya stajyerleri veya yardımcılarının, bu sıfatları dolayısıyla veya yükledikleri yargı görevi sebebiyle öğrendikleri bilgiler nedeniyle, ilgilinin rızası bulunsa dahi tanıklıktan çekinebilirler. Hekimler, diş hekimleri, eczacılar, ebeler ve bunların yardımcıları ve diğer bütün tıp meslek veya sanatları mensuplarının, bu sıfatları dolayısıyla hastaları ve bunların yakınları hakkında öğrendikleri bilgiler ile mali işlerde görevlendirilmiş müşavirler ve noterlerin bu sıfatları dolayısıyla hizmet verdikleri kişiler hakkında öğrendikleri bilgilerden dolayı (ilgilinin rızasının bulunması istisna olmak üzere) tanıklıktan çekinebilirler (CMK.m.46).

için dava hakkında hüküm verilmeye kadar ve her hâlde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir. Kişi, tanıklığa ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde, derhâl serbest bırakılır. Bu tedbirleri almaya naip hakim ve istinabe olunan mahkeme ile soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi yetkilidir. Davanın görüldüğü sırada bu tedbirler alındıktan ve yukarıdaki süreler suçun türüne göre tümüyle uygulandıktan sonra o dava veya aynı işe ilişkin diğer davada tekrar edilmez (CMK.m.60).

⁴⁹ Centel-Zafer, s.229, 230.

Tanık, kendisini veya CMK. madde 45/1’de gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Tanığa cevap vermekten çekinebileceği önceden bildirilir (CMK.m.47).

Tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kişiler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler (CMK.m.45/3).

İfade etmeliyiz ki, CMK.’da öngörülen bu haller, tanıklıktan çekinme hakkına sahip olan kimselere yalan tanıklıkta bulunma hakkını bahşetmez. Kanunda öngörülen bu haller, kişinin yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmama hakkı, bazı mesleklerin getirdiği saygınlığın korunması, mesleki sırların açıklanmaması gibi bir kısım ilke ve gayeler nazara alınarak, tanıklıktan çekinme halleri arasında düzenlenmiştir. Ancak, bu hallerden istifade edilmeyip de, tanıklık görevi icra ediliyorsa, tanığın gerçeği anlatma yükümlülüğü ortadan kalmaz. Kanun koyucu, bu kimselere yalan tanıklık suçunu işleme konusunda bir ayrıcalık tanımamıştır.

dd- Tanığın Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü

Tanık, tanıklık ettiği olgulara ilişkin olarak doğruyu söylemekle yükümlüdür⁵⁰. Nitekim 5271 sayılı CMK.’nın 53’üncü maddesi uyarınca, tanığa dinlenmeden önce, gerçeği söylemesinin önemi, gerçeği söylememesi halinde *yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı*, doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği, duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği hususları anlatılır.

Bu yükümlülüğün bir benzeri, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK.) 256’ncı maddesinde de yer almaktadır. Buna göre tanığa, gerçeği söylemesinin önemi, gerçeği söylememesi hâlinde *yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı*, doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği, duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği ve gerekirse diğer tanıklarla yüzleştirilebileceği anlatılır.

⁵⁰ **Yücel, Mustafa Tören**, Ceza Adaletinde Tanık, TBBD, S.:1, Y.:1994, , s.100; **Centel-Zafer**, s.227.

Görüldüğü üzere, gerek ceza muhakemesinde gerekse medeni muhakemede, tanığın doğruyu söyleme yükümlülüğü bulunmakta olup, tanığa, bu yükümlülüğün ihlali halinde yalan tanıklık suçundan cezalandırılacağı açıkça belirtilmektedir. Bu itibarla, 272'nci maddede düzenlenen suç, esas itibariyle bu yükümlülüğün ihlali neticesinde ortaya çıkmaktadır.

1982 Anayasası'nın 38/5'inci maddesinde; *"hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz"* denilmektedir. Bu çerçevede tanıklık yapmaktan sakınan tanığa, beyanda bulunması için yasak ifade ve sorgu yöntemleri uygulanamaz⁵¹. Tanıklıktan sebepsiz kaçınma dolayısıyla disiplin hapsine karar verilebilir (CMK.m.60).

Tanığa, doğruyu söyleme yükümlülüğünün hatırlatılması, suçun oluşumuna etkili değildir. Tanığın, doğruyu söyleme yükümlülüğü altında bulunduğunu veya gerçeğe aykırı beyanlarının yalan tanıklık suçunu oluşturacağını bilmemesi, haksızlık yanığı teşkil etmez. Bu yükümlülüğün hatırlatılmaması halinde de, tanığın gerçeğe aykırı tanıklık yapması, yalan tanıklık suçunu oluşturur⁵².

ee- Tanığa Yemin Verdirilmesi

Ceza muhakemesinde tanıklar, tanıklıktan önce ayrı ayrı yemin ederler. Gerektiğinde veya bir kimsenin tanık sıfatıyla dinlenilmesinin uygun olup olmadığında tereddüt varsa yemin, tanıklığından sonraya bırakılabilir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcıları da tanıklara yemin verirler (CMK.m.54)⁵³.

CMK.'da yemin usulü 55'inci maddede düzenlenmiştir. Buna göre, tanığa verilecek yemin, tanıklıktan önce *"Bildiğimi dosdoğru söyleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim"* ve 54'üncü maddeye göre tanıklıktan sonra verilmesi hâlinde *"Bildiğimi dosdoğru söylediğime namu-*

⁵¹ Centel-Zafer, s.228.

⁵² Erem, Faruk, Yalan Şahadet Suçu, AÜHFD, C.:XI, S.:3-4, 1954, s.46.

⁵³ Tanığa yemin verdirilmesine ilişkin olarak bkz. Öztürk-Tezcan-Erdem-Sırma-Saygılar-Alan, s.280; Özbek-Kanbur-Doğan-Bacaksız-Tepe, s.605; Centel-Zafer, s.235; Çolak-Şahin, s.218; Şahin, s.179.

sum ve vicdanım üzerine yemin ederim" biçiminde gerçekleşir. Tanık, yüksek sesle tekrar ederek veya okuyarak yemin eder (CMK.m.56/1).

Okuma ve yazma bilen sağır veya dilsizler yemin biçimini yazarak ve imzalarını koyarak yemin ederler. Okuma ve yazma bilmeyen sağır veya dilsizler işaretlerinden anlayan bir tercüman aracılığıyla ve işaretle yemin ederler (CMK.m.56/2).

Yemin ile dinlenen tanığın aynı soruşturma veya kovuşturma evresinde tekrar dinlenmesi gerektiğinde, yeniden yemin verilmeyip önceki yemini hatırlatılmakla yetinilebilir (CMK.m.57).

Yemin verdirilmeyen tanıklar, CMK.'nın 50'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, dinlenme sırasında on beş yaşını doldurmamış olanlar, ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayanlar ve soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlara yemin verdirilmez⁵⁴.

İfade etmeliyiz ki, yalan tanıklık suçunun işlenebilmesi için, tanığa yemin verdirilmesi şart olmayıp, tanığın yemin etmiş olması da gerekmez⁵⁵. Dolayısıyla yemin, suçun unsurlarına ilişkin değildir⁵⁶. Nitekim 272'nci maddenin 1'inci fıkrasında (suçun temel şeklinde) böyle bir şarta yer verilmemiştir. Ancak, mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması, 272'nci maddenin 2'nci fıkrasında daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Maddenin 2'nci fıkrasında, gerçeğe aykırı tanıklık yapan tanığın yemin etmiş olması değil, tanığın yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde bu fiili işlemesi, daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli hal olarak öngörülmüştür.

⁵⁴ Yemin verdirilmeyen tanıklara ilişkin olarak bkz. **Centel-Zafer**, s.228; **Öztürk-Tezcan-Erdem-Sırma-Saygılar-Alan**, s.280; **Özbek-Kanbur-Doğan-Bacaksız-Tepe**, s.605; **Çolak-Şahin**, s.218; **Şahin**, s.179.

⁵⁵ **Savaş-Mollamahmutoğlu**, s.2989.

⁵⁶ **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Özel Hükümler, s.1016.

765 sayılı yasada, yemin verdirme yetkisi olmayan bir makam huzurunda gerçeğe aykırı tanıklık yapılması fiili cezalandırılmamıştı⁵⁷. Buna karşılık, yemin verdirmeye yetkili makam önünde yapılmış olan yeminli ya da yeminsiz gerçeğe aykırı tanıklık, suçun maddi unsurunu oluşturmaktaydı⁵⁸. 765 sayılı yasanın 286'ncı maddesinin son fıkrasında ise, yeminsiz olarak gerçeğe aykırı tanıklık yapılması, daha az cezayı gerektiren bir hal olarak öngörülmüştü.

5237 sayılı TCK.'nun 272'nci maddesine göre ise, beyanda bulunulan makamın yemin verdirmeye yetkili olması gerekmekte, tanık dinlemeye yetkili olması suçun temel şekli bakımından gerekli ve yeterli olmaktadır.

Alman Ceza Kanunu'nun 153'ncü maddesinde, yemin etmeksizin yapılan yalan tanıklık suçu düzenlenmiştir. 153'üncü maddede, mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık veya bilirkişi ifadesi almaya yetkili merci önünde, tanık veya bilirkişi sıfatı ile yemin etmeksizin gerçeğe aykırı beyanda bulunulması cezai yaptırım altına alınmıştır⁵⁹. Alman CK.'nun 154'üncü maddesinde ise, yemin altında yalan beyanda bulunulması cezalandırılmıştır. 155'inci maddede ise yemin yerine geçen doğrulama ile önceki yemine veya yemin yerine geçen doğrulamaya dayanmanın, yemin ile eşdeğer olduğu hükmü düzenlenmiş ve böylece 154'üncü maddenin uygulama alanı genişletilmiştir⁶⁰. Alman CK.'nun 157'nci maddesinde ise, henüz yemin etme ehliyetine sahip olmayan bir kimsenin, yemin etmeksizin gerçeğe aykırı beyanda bulunulması, cezasızlık ya da cezayı kaldıran bir hal olarak düzenlenmiştir⁶¹.

b- Fail

Yalan tanıklık suçunun faili, tanık sıfatıyla dinlenen kişidir⁶². Suçun faili olabilmek için tanık sıfatı arandığından, bu suç özgü bir suçtur⁶³. Bazı

⁵⁷ “Polisin yemin ettirerek tanık dinleme yetkisi bulunmadığına göre sanığın poliste verdiği yalan beyanları nedeniyle yalan tanıklık yapma suçunun oluşmayacağı gözetilmeden, beraati yerine hükümlülüğüne karar verilmesi” (Yarg. 4. CD., 30.01.2002, 2001/17125, 2002/1028). Karar için bkz. UYAP Mevzuat Programı.

⁵⁸ Savaş-Mollamahmutoğlu, s.2989.

⁵⁹ Bkz. Krey-Heinrich, § 8 no.553, 554; Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf, § 47 no.24, 26.

⁶⁰ Krey-Heinrich, § 8 no.556.

⁶¹ Bkz. Yenisey-Plagemann, s.231.

⁶² Feyzioğlu, s.238.

suçlar, bizzat harekete geçen kişi tarafından işlenebilir. Bu tür suçlara doktrinde tek başına (bizzat) işlenebilen suçlar (*Eigenhändige Delikte*) denilmektedir⁶⁴. Bizzat işlenebilen suçlar, doğrudan tek bir fail tarafından işlenebileceğinden, bu tür suçlara müşterek fail olarak iştirak mümkün değildir. Tıpkı özgü suçlara iştirakte olduğu gibi, bu suçlara iştirak eden kimseler de azmettiren ya da yardım eden olarak sorumlu tutulabilir⁶⁵. Yalan tanıklık suçunda da, gerçeğe aykırı tanıklık, bizzat ve sadece tanık sıfatını haiz kimse tarafından yapılabileceğinden, bu suç niteliği itibariyle tek başına işlenebilen bir suçtur⁶⁶. Bu itibarla, yalan tanıklık suçuna iştirak eden kimseler azmettiren ya da yardım eden olarak sorumlu tutulurlar⁶⁷.

Gerek ceza muhakemesinde gerekse medeni muhakemede kural olarak herkes tanık olabilir⁶⁸. Akıl hastaları ve çocukların da, tanıklık ettiği olguları algılama ve bunları aktarabilme yeteneğine sahip oldukları ölçüde tanıklık yapabilmeleri mümkündür⁶⁹. Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, kanunî temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Kanunî temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez (CMK.m.45/2). Medeni muhakemede ise, davaya taraf olmayan herkes tanık olabilir (HMK.m.240/1).

Ceza muhakemesinde, sanığın savunma hakkı, susma hakkı ya da kendisi aleyhine delil vermeme hakkı kapsamında olaya ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunması mümkündür. Doğaldır ki sanık, kendini savunma refleksi ile hareket ederek, olgulara ilişkin olarak yalan beyanda bulunabilir⁷⁰. Bu

⁶³ **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.15; Aksi görüş için bkz. **Ünver**, s.183.

⁶⁴ Tek başına işlenebilen suçlar için bkz. **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Genel Hükümler, s.297; **Koca-Üzülmüş**, s.105; **Öztürk-Erdem**, s.166, par.246.

⁶⁵ **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Genel Hükümler, s.297.

⁶⁶ **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.14; **Tezcan, Durmuş-Erdem, Mustafa Ruhan-Önok, Murat**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2010, s.949; **Öztürk-Erdem**, s.166, par.246.

⁶⁷ **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.15, 16.

⁶⁸ **Ünver-Hakeri**, s.304.

⁶⁹ **Özbek-Kanbur-Doğan-Bacaksız-Tepe**, s.164.

⁷⁰ **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Özel Hükümler, s.1021.

nedenle sanık, tanık statüsünde olamayacağından⁷¹, kendisine isnat edilen suçla ilgili gerçeğe aykırı beyanlarının bu suçu oluşturduğu kabul edilemez⁷².

Sanığın aynı davada yargılandıkları diğer bir sanığın fiiliyle ilgili olarak gerçeğe aykırı beyanlarda bulunması da, yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁷³. Buna karşılık sanık, diğer bir sanığın işlemediğini bildiği halde, cezalandırılması maksadıyla ona hukuka aykırı bir fiil isnadında bulunuyorsa, bu takdirde iftira suçu (TCK.m.267) gündeme gelebilecektir.

Öte yandan, CMK.'nın 50'inci maddesinde belirtilen, soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanların yeminsiz olarak tanık sıfatıyla dinlendiği hallerde, bu kimselerin beyanı tanık beyanı niteliğinde olacağından, yalan tanıklık suçunun faili olabileceği kabul edilmelidir. Zira, bu halde şüpheli veya sanık, tanığa ilişkin hükümlere tabi olacak ve olaya ilişkin doğruyu söyleme yükümlülüğü altına girecektir. Ancak bu ihtimalde, olgulara ilişkin yapılacak tanıklıktan ötürü, kişinin kendini suçlayabileceği bir durum söz konusu olabilecekse, bu takdirde yapılan gerçeğe aykırı tanıklığın, suçu oluşturmayacağı kabul edilmelidir. Örneğin (A) ve (B)'nin, müşterek fail olarak işledikleri hırsızlık suçundan dolayı yapılan yargılamalarında, (B)'nin tanık sıfatıyla dinlenmesi sırasında, (A)'nın fiiline ilişkin yapacağı tanıklık, kendisi aleyhine bir olgunun açıklanmasına da sebebiyet verebileceğinden, bu halde yapılan gerçeğe aykırı tanıklığın, suçu oluşturmayacağı kabul edilmelidir. Bu husus, şüpheli/sanığın susma hakkı ve kendisi aleyhine delil verememe hakkının bir gereğidir.

Ceza muhakemesinde, suçun mağduru, çoğu zaman olayın en yakın görgü tanığı konumunda olsa da, mağdurun beyanı teknik olarak tanık beyanı olarak nitelendirilemez⁷⁴. Ancak mağdurun, mağdur ya da müşteki sıfatıyla

⁷¹ Özbek-Kanbur-Doğan-Bacaksız-Tepe, s.587; Ünver-Hakeri, s.304.

⁷² Erem, s.44; Malkoç-Güler, s.2295.

⁷³ Aksi görüş için bkz. Ünver, s.149.

⁷⁴ Aksi görüş için bkz. Ünver, s.149.

la değil de tanık sıfatı ile dinlendiği hallerde, mağdur bakımından tanığa ilişkin hükümler uygulanacağından (CMK.m.236), bu hallerde mağdurun da yalan tanıklık suçunu işleyebileceği belirtilmelidir⁷⁵.

c- Mağdur

Suçun mağduru toplumu oluşturan tüm bireylerdir. Bu suçla esas itibarıyla adliyeye ilişkin değerler koruma altına alındığından, gerçeğe aykırı tanıklıktan dolayı toplumu oluşturan herkes mağdur konumundadır. Ancak gerçeğe aykırı tanıklık yapılması, dar anlamda bireylerin mağdur olmasına da yol açabilir. Kanımızca, 272'nci maddede yer alan ağırlaşmış haller söz konusu olduğunda (örneğin, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında koruma tedbiri uygulanması) toplumu oluşturan bireylerin yanında, bireyin de mağduriyetinden söz edilmelidir. Bu ihtimalde, örneğin tek bir gerçeğe aykırı tanıklık neticesinde, birden fazla kimsenin mağduriyeti ortaya çıkmışsa, aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanmalıdır (TCK.m.43/2).

d- Netice

Kanun koyucu, yalan tanıklık suçunun oluşumu için hareketin yapılmasını yeterli görmüş, hareketten bağımsız bir netice aramamıştır. Bu yönüyle suç “sırf hareket suçu”⁷⁶ niteliğindedir.

Gerçeğe aykırı tanıklık ile adli mercilerin yanıltılarak adaletin yanlış yönde gerçekleşmesine sebebiyet verilmesi gerekmez⁷⁷. Suçla herhangi bir zararın meydana gelmesi aranmadığından, bu suçun “soyut tehlike” suçu olduğu ifade edilmelidir⁷⁸.

⁷⁵ Farklı görüş için bkz. **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Özel Hükümler, s.1020.

⁷⁶ Sırf hareket suçu, tipiklikte belirtilen hareketin yapılmasıyla gerçekleşen suçlardır. Bu suçlarda, hareketten bağımsız bir netice aranmaz. Kavram için bkz. **Öztürk-Erdem**, s.182, par.285; **Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem Yenerer**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 2010.

⁷⁷ **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Özel Hükümler, s.1015.

⁷⁸ Soyut tehlike suçlarında icrai veya ihmali hareketin yapılması ile tehlikenin gerçekleştiği kabul edilir. Dolayısıyla soyut tehlike suçlarında, hareket nedeniyle somut bir tehlike meydana gelip gelmediği araştırılmaz. Soyut tehlike suçu için bkz. **Öztürk-Erdem**, s.184, par.290; **Centel-Zafer-Çakmut**, s.256.

Gerçeğe aykırı tanıklık yapılması, suçun oluşması için yeterli olmasına karşın, bazı hallerin gerçekleşmesi, yalan tanıklığın neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali olarak öngörülmüştür. Buna göre, 272'nci maddenin 4 ila 8'inci fıkralarında belirli neticelerin gerçekleşmesi {aleyhine tanıklıkta bulunulan kişiye; gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanması (f.4); gözaltına alınması veya tutuklanması (f.5); ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûm olması (f.6); mahkûm olunan hapis cezasının infazına başlanması (f.7); hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanması (f.8)} daha ağır cezayı gerektirmektedir⁷⁹.

e- Daha Ağır Cezayı Gerektiren Nitelikli Haller

TCK.'nın 272/2'nci maddesinde, yalan tanıklık suçunun işlendiği yere ilişkin olarak nitelikli bir hale yer verilmiştir. Buna göre, suçun mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde işlenmesi halinde, faile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Suçun, adli ya da hukuk davasında yargılamayı gerçekleştiren mahkeme önünde işlenmesi daha ağır cezayı gerektiren nitelikli bir hal sayılmıştır. Yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili tabiri ile esas itibariyle Cumhuriyet Savcısı ve idari soruşturmalarda yetkili kişi ve kurullar kastedilmiştir.

Madde 272/3'te de suçun konusuna ilişkin bir nitelikli unsura yer verilmiştir. Buna göre, yalan tanıklık fiilinin üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturulması veya kovuşturulması kapsamında gerçekleşmesi daha ağır cezayı gerektirmektedir. Burada yer verilen üç yıllık sürenin tespitinde soyut cezanın üst sınırı esas alınmalıdır⁸⁰.

f- Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Haller

TCK.'nın 272'nci maddesinin 4 ila 8 inci fıkralarında, yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerine yer verilmiştir.

⁷⁹ İfade etmeliyiz ki 272 nci maddenin 4-8 fıkralarında düzenlenen ağırlaştırıcı hallerin hukuki niteliği itibariyle neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç olduğu ifade edilmelidir.

⁸⁰ Artuk-Gökçen-Yenidünya, s.1021.

TCK.'nın 272'nci maddesinin 4 üncü fıkrasında, “Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili olarak gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, 272'nci maddenin ilk üç fıkrasına göre verilecek ceza yarı oranında artırılır” denilmektedir.

Buna göre, aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi hakkında gözaltına alma ve tutuklama dışında arama, elkoyma, adli kontrol gibi koruma tedbirlerinin uygulanması halinde, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla 272'nci maddenin ilk üç fıkrasında göre verilecek cezalar yarı oranında artırılacaktır. Bu ağırlaşan neticeden failin sorumlu tutulabilmesi, aleyhinde tanıklıkta bulunan kişi hakkında beraat ya da kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın kesinleşmesi ile mümkün olabilir⁸¹. 272'nci maddenin 4'üncü fıkrasında, yapılan yalan tanıklığın, sözü edilen koruma tedbiri kararlarına ne şekilde etki edeceği hususu belirtilmemiştir.

Kanaatimizce, neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçların özelliği gereğince, icra edilen fiil ile ağırlaşan netice arasında nedensellik bağlantısı kurulması gerektiğinden⁸², yapılan gerçeğe aykırı tanıklık, söz konusu koruma tedbirlerinin uygulanmasına doğrudan ya da dolaylı bir etkide bulunmuyor ise, fail ağırlaşan neticeden sorumlu tutulmamalıdır⁸³.

TCK.'nın 272'nci maddesinin 5'inci fıkrasında, “Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla; yalan tanıklık yapan kişi, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolayı fail olarak sorumlu tutulur” denilmektedir.

⁸¹ Yaşar-Gökcan-Artuç, s.7941.

⁸² Bkz. Erem, s.49, 50.

⁸³ Yaşar-Gökcan-Artuç'a göre, koruma tedbirlerinin uygulanmasında yalan tanıklığın bir etkisinin bulunup bulunmadığı araştırılmayacaktır. Bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, s.7941.

TCK.'nın 272'nci maddesinin 4'üncü fıkrasından farklı olarak, 5 inci fıkrada, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması ya da tutuklanması halinde, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla; yalan tanıklık yapan kişinin, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolayı fail olarak sorumlu tutulması öngörülmüştür. Bu halde fail, yalan tanıklık fiilinden ötürü 272'nci maddenin 1 ya da 2'nci fıkrası uyarınca sorumlu tutulacak, ayrıca 272'nci maddede belirtilen koruma tedbirlerinin uygulanması dolayısıyla, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ötürü dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır. Bu ağırlaşan netice bakımından da failin sorumlu tutulabilmesi, aleyhinde tanıklıkta bulunan kişi hakkında beraat ya da kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın kesinleşmesi ile mümkün olacaktır.

TCK.'nın 272'nci maddesinin 6'ncı fıkrasında; “Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkumiyetine sebep olmuşsa, yalan tanıklık yapan kişi, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezası ile; süreli hapis cezasına mahkumiyetine sebep olmuşsa, mahkum olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezası ile cezalandırılır” denilmektedir.

Bu halin uygulanabilmesi için, mahkûmiyet ile yalan tanıklık arasında illiyet bağının bulunması gerekir⁸⁴. Ayrıca burada söz edilen mahkûmiyet, kesinleşmiş mahkumiyet olmalıdır.

TCK.'nın 272'nci maddesinin 7'nci fıkrasında; “Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmışsa, faile 272'nci maddenin 6'ncı fıkrasına göre verilecek cezanın yarısı artırılarak verilir” denilmektedir.

Düşüncemize göre, her ne kadar bu fıkrada, 272'nci maddenin 5'nci fıkrasında olduğu üzere, infazın başlaması dolayısıyla, failin ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ötürü dolaylı fail olarak sorumlu tutulması öngörülmemişse de, mahkumiyet kararının infazının başlamasıyla birlikte kişinin hürriyeti kısıtlanacağından, genel hükümler uyarınca

⁸⁴ Artuk-Gökçen-Yenidünya, Özel Hükümler, s.1022.

(TCK.m.37/1), yalan tanıklık yapan kişinin ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ötürü dolaylı fail olarak sorumlu tutulması gerekir.

TCK.’nun 272’nci maddesinin 8’inci fıkrasında; “Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa; yalan tanıklıkta bulunan kişi üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” denilmektedir.

Buna göre, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışındaki adli yaptırımlardan adli para cezası ve güvenlik tedbirleri ile idari bir yaptırım uygulanması halinde bu fıkra hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Kanunun 272’nci maddesinde, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezasına seçenек kurumların uygulanması haline ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Belirtmeliyiz ki, maddede belirtilen ağır neticeler dışında gerçekleşecek diğer neticeler bakımından, daha ağır cezayı gerektiren haller uygulanamayacaktır. Ancak kanaatimizce, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında örneğin, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasının ertelenmesi gibi hapis cezasına seçenек kurumlara karar verilmesi halleri, 61’inci madde anlamında cezanın bireyselleştirilmesinde nazara alınabilecektir.

Son olarak belirtmeliyiz ki, 272’nci maddede sayılan bu ağır neticelerin gerçekleşmesi durumunda, ağır neticelere maruz kalan kişiler suçun doğrudan mağduru konumundadır. Tek bir gerçeğe aykırı tanıklık neticesinde, birden fazla kişinin yukarıda sayılan ağır neticelere maruz kalması durumunda, zincirleme suçla ilişkin hükümler tatbik edilmelidir (TCK.m.43/2).

B- Manevi Unsurlar

Yalan tanıklık suçu, kasten işlenebilen bir suçtur. Bu suç doğrudan kast ile işlenebileceği gibi olası kastla da işlenebilir⁸⁵. Esasında “*yalan*” denildiğinde, bir şeyin “*kasten*” olduğundan farklı gösterilmesi ya da değiştirilmesi anlaşılır. Tanığın, beyanda bulunduğu maddi olguları bilerek ve isteyerek

⁸⁵ Ünver, s.167; Artuk-Gökçen-Yenidünya, Özel Hükümler, s.1022.

değiştirmesi, çarpıtması, olduğundan farklı göstermesi, gizlemesi bu suçu oluşturur.

Olay ya da olgulara ilişkin olarak tanığın kendisinden ya da başka bir sebepten kaynaklanan yanlış izlenim ve duyuları, dalgınlığı, unutkanlığı yahut olayın üzerinden belirli bir zaman geçmesi nedeniyle olguların az ya da yanlış hatırlanması neticesinde gerçekle uyumlu olmayan beyanlarda bulunması, yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁸⁶. Tanığın, olgulara ilişkin olarak maddi hataya düşmesi, yalan tanıklık suçu yönünden kastını ortadan kaldırır (TCK.m.30/1).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 12.04.1982 tarih ve 48/133 sayılı kararında da; *“Yalan, gerçeğin kasten değiştirilmesidir. Yanılarak, ihmal edilerek veya bilmeyerek söylenen sözlerle, yalan tanıklık suçu oluşmaz”* denilmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 01.03.1993 tarih ve 4-19/43 sayılı kararında ise; *“Yalan, gerçeğin kasten değiştirilmesidir. Dikkatsizlik, unutma, başka şeylerle meşgul olma nedeniyle de olayı görememe ve benzeri durumlarda bir tanığın, tanıklığının diğer tanığın beyanına uymaması, yalan tanıklık olarak kabul edilemez”* şeklinde karar verilmiştir⁸⁷.

Alman CK.'nin 163'üncü maddesinde, taksirle işlenen yalan tanıklık suçu da cezalandırılmıştır. Failin taksirle yalan tanıklık suçundan sorumlu tutulabilmesi için, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması, objektif gerçeğin fail tarafından bilinmiyor olması ve tanıklık vazifesinin gerektirdiği gerçeği araştırma yükümlülüğünün yerine getirilmemiş olması aranmıştır⁸⁸.

Yalan tanıklık suçunda, failin belirli bir saikle hareket etmesi gerekmez. Tanığın, masum olduğunu bildiği ya da düşündüğü bir kimseyi kurtarmak amacıyla gerçeğe aykırı tanıklık yapması halinde de suç gerçekleşir⁸⁹.

⁸⁶ **Malkoç-Güler**, s.229; “Dikkatsizlik, zihni meşguliyet, unutma ve buna benzer nedenlerle sanığın şahadetinin diğer şahadetlere uymayabileceği doğaldır” (Yarg. CGK., 16.04.1994, 4-392/145). Karar için bkz. **Savaş-Mollamahmutoglu**, s.3001.

⁸⁷ Karar için bkz. **Savaş-Mollamahmutoglu**, s.3000.

⁸⁸ **Erem**, s.48, 49.

⁸⁹ **Malkoç-Güler**, s.2296; **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Özel Hükümler, s.1024.

6- Suçun Özel Görünüş Şekilleri

A- Teşebbüs

Yalan tanıklık suçu sırf hareket suçudur. Bu suçta netice aranmamıştır⁹⁰. Dolayısıyla suç, hareketin yapıldığı anda tamamlanır⁹¹. Burada tanığın beyanının ne zaman bittiği, suçun tamamlandığı anın tespiti bakımından önem arz eder. Bu suçta teşebbüsün mümkün olup olmadığını tespit edebilmek açısından, suçun ne zaman tamamlanmış sayılacağına belirlenmesi gerekir.

Doktrinde bir kısım fikre göre, yalan tanıklık suçu tanıklığın yapılmasıyla tamamlandığından teşebbüse elverişli değildir⁹². Ancak kanaatimizce, yalan tanıklık suçu sırf hareket suçu olsa da, icra hareketlerinin kısımlara bölünebildiği durumlarda suç teşebbüse müsaittir⁹³.

Gerçekten de, gerçeğe aykırılık teşkil eden söz dizisinin bir bütün olarak kabul edilip, beyanın tümünün tamamlanmasıyla, hareketin tamamlandığını ifade etmek gerekir⁹⁴. Zira beyanlar tamamlanmadan, olgulara ilişkin beyanların doğruluğunun araştırılması ya da yalan olarak nitelendirilmesi mümkün olamaz.

Genellikle yargılama sırasında tanığın sözlü beyanı belirli bir süre devam eder. Bu hallerde icra hareketlerinin kısımlara bölünebilir nitelikte olduğu ifade edilebilir. Tanığın beyanlarının bir bölümü yalan teşkil edip de, tanığın beyanları henüz tamamlanmadan, harici bir sebeple yarıda kalırsa, bu hallerde yalan tanıklık suçuna teşebbüs söz konusu olur.

Tanığın, olaya ilişkin beyanlarının bir bölümünde yalan tanıklık yapıp da henüz tanıklığı tamamlanmadan beyanlarını düzeltir ve gerçeğe uygun hale getirirse, bu takdirde gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanacak ve tanık suça teşebbüsten cezalandırılmayacaktır⁹⁵.

⁹⁰ Ünver, s.182.

⁹¹ Tezcan-Erdem-Önok, s.952.

⁹² Erem, s.47; Malkoç-Güler, s.2297; Meran, s.1325.

⁹³ Benzer görüş için bkz. Savaş-Mollamahmutoğlu, s.2991.

⁹⁴ Krey-Heinrich, § 8 no.554; Wessels-Hettinger, § 17 no.751; Artuk-Gökçen-Yenidünya, Özel Hükümler, s.1025; Yaşar-Gökcan-Artuç, s.7944.

⁹⁵ Krey-Heinrich, § 8 no.554; Wessels-Hettinger, § 17 no.751; Savaş-Mollamahmutoğlu, s.2991.

Alman hukukunda, yeminsiz gerçeğe aykırı tanıklık fiili yönünden teşebbüs hükümlerinin öngörülmemesi dolayısıyla, yeminsiz yalan tanıklık fiiline teşebbüs cezalandırılmamıştır⁹⁶. Buna karşılık, Alman CK. §159'da yeminsiz olarak yalan tanıklığa azmettirmeye teşebbüs fiili suç politikası gereği özel olarak cezai yaptırım altına alınmıştır⁹⁷.

Öte yandan Alman CK.'nin 158'inci maddesinde, failin gerçek dışı beyanının daha sonradan düzeltilmesi, cezanın ortadan kaldırılmasını ya da daha az cezayı gerektiren bir hal olarak düzenlenmiştir. Burada, tanığın önceki beyanlarında gerçeğe aykırı tanıklık yapıp da, daha sonradan alınan ifadesinde bunu düzeltmesi halinde, gerçeğe aykırı beyanların tehlikeliliğine göre, hiç ceza verilmeyebileceği gibi, cezanın azaltılması da söz konusu olabilir⁹⁸.

B- İştirak

Yalan tanıklık suçu özgü suç olduğundan yalnızca tanık sıfatı bulunan kimseler suçun faili olabilir. Ayrıca bu suç, doğrudan tek başına işlenebilen bir suç olması itibarıyla, suça müşterek fail olarak iştirak mümkün değildir. Bu itibarla, yalan tanıklık suçuna ancak azmettiren ya da yardım eden olarak iştirak söz konusu olabilir⁹⁹.

Olgulara ilişkin olarak yanıtılan ya da tehdit veya cebir kullanılarak yalan tanıklıkta bulunmaya zorlanan kimselerin yalan tanıklıkta bulunmaları halinde, kişiyi yalan tanıklık yapması konusunda kullanan kişi dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır¹⁰⁰.

⁹⁶ **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.51.

⁹⁷ **Schönke-Schröder-Cramer**, s.1449, no:1/2; **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.51.

⁹⁸ **Wessels-Hettinger**, § 17 no.751; **Krey-Heinrich**, § 8 no.555.

⁹⁹ **Tezcan-Erdem-Önok**, s.954; **Yaşar-Artuç-Gökcan**, s.7944; **Parlar, Ali-Hatipoğlu, Muzaffer**, Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara 2010, s.4275.

¹⁰⁰ Ayrıca 272 nci maddenin 5 inci fıkrasında, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması hâlinde; yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla; yalan tanıklık yapan kişinin, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulması öngörülmüştür.

Tanığın, yalan tanıklık yapma kararı bulunmamasına rağmen, ona bu kararı aldırarak kimse azmettiren (TCK.m.38) olarak sorumlu tutulur. Azmettirenin cezalandırılabilmesi için, suçun en azından teşebbüs aşamasında kalması gerekir. Bu itibarla, bir kimsenin yalan tanıklığa azmettirilmesi, tanığın yalan tanıklıkta bulunması halinde cezalandırılır¹⁰¹.

TCK.'nun 277'nci maddesinde, 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı Kanun'un 90'ncü maddesi ile yapılan değişiklik ile, madde başlığı "Yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs" olarak değiştirilmiştir. Değişiklikle birlikte madde; "(1) Görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada, gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla, davanın taraflarından birinin, şüpheli veya sanığın, katılanın veya mağdurun lehine veya aleyhine sonuç doğuracak bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkradaki suçu oluşturan fiilin başka bir suçu da oluşturması halinde, fıkri içtima hükümlerine göre verilecek ceza yarısına kadar artırılır" şeklinde düzenlenmiştir¹⁰².

Buna göre, görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada, gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla davanın taraflarından birinin, şüpheli veya sanığın, katılanın veya mağdurun lehine veya aleyhine sonuç doğuracak bir beyanda bulunması için tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kimse, 277'nci maddedeki suçtan dolayı cezalandırılacaktır. Yapılan bu davranış neticesinde, tanık sıfatıyla dinlenen kişinin yalan tanıklıkta bulunması halinde, onu bu

¹⁰¹ Bkz. Koca-Üzülmez, s.416.

¹⁰² 6352 sayılı yasa yürürlüğe girmeden önce maddenin başlığı "Yargı görevi yapanı etkileme" şeklindeydi. Maddede; "(1) Bir davanın taraflarından birinin veya bir kaçıncının veya sanıkların veya davaya katılanların, mağdurların leh veya aleyhinde, yargı görevi yapanlara emir veren veya baskı yapan veya nüfuz icra eden veya her ne suretle olursa olsun adı geçenleri hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Teşebbüs iltimas derecesini geçmediği takdirde verilecek ceza altı aydan iki yıla kadardır" denilmekteydi.

fiile yönlendiren kimse ayrıca yalan tanıklık suçuna azmettirmeden dolayı sorumlu tutulmalıdır¹⁰³.

Ayrıca, 6352 sayılı Kanun'un 93'üncü maddesi ile; TCK.'nun 288'inci maddesinde düzenlenen "Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs" suçu; "(1) Görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada, hukuka aykırı bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da gerçeğe aykırı beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunan kişi, elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır" şeklinde değiştirilmiştir. Burada, bizatihi failin aleni sözlü ya da yazılı beyanından etkilenerek, görülmekte olan bir davada ya da yapılan bir soruşturmada tanık sıfatıyla dinlenen kişinin yalan tanıklıkta bulunması, aleni açıklamaları dolayısıyla, 288'inci maddedeki suç failinin ayrıca, yalan tanıklık suçuna azmettirmeden dolayı sorumluluğunu gündeme getirmez. Zira azmettirmeden dolayı sorumlu tutulabilmek için, belirli bir kişiye belirli bir suçun işlenmesi kararının verdirilmesi gerekir¹⁰⁴.

Alman CK.'nun, 159'uncu maddesinde, yemin etmeden gerçek dışı beyanda bulunma suçuna (m.153) ve yemin yerine geçen gerçek dışı temin etme suçuna (m.156) azmettirmeye teşebbüs fiiline yönelik özel bir düzenlemeye yer verilmiş ve azmettirmeye teşebbüs halinde failin, yasanın 30'uncu maddesinde düzenlenen teşebbüs hükümlerine göre cezalandırılacağı belirtilmiştir. Burada, suçun doğrudan failinin yalan tanıklığa teşebbüsü, yasada açıkça öngörülmediği için cezalandırılmamaktadır (Alman CK.m.23). Ancak 159'uncu maddedeki özel hüküm dolayısıyla, yalan tanıklığa azmettirmeye teşebbüs fiili –azmettirmeye ilişkin genel kurallara çelişkili bir biçimde- cezai yaptırım altına alınmıştır¹⁰⁵.

Yalan tanıklık suçuna, yardım eden olarak iştirak etmek de mümkündür. Yalan tanıklık yapma niyeti bulunan kimsenin buna teşvik edilmesi, gerçeğe aykırı tanıklık yapma kararı alan kimsenin bu kararının kuvvetlendirilmesi,

¹⁰³ Azmettirmeden dolayı cezalandırılabilmek için, azmettirilen fiilin işlenmiş olması gerekir. Bkz. **Koca-Üzülmez**, s.416.

¹⁰⁴ **Artuk-Gökçen-Yenidünya**, Genel Hükümler, s.639.

¹⁰⁵ **Krey-Heinrich**, § 8 no.584; **Wessels-Hettinger**, § 17 no.780; **Arzt-Weber-Heinrich-Hilgendorf**, § 47 no.17; **Schönke-Schröder-Cramer**, s.1449, no:1/2.

suçun işlenmesi sonrasında yardımda bulunacağına vaat edilmesi, yalan tanıklığın ne şekilde yapılacağı konusunda yol gösterilmesi hallerinde, yardım etmeden söz edilir.

765 sayılı TCK.’nun 291’inci maddesinde, yalancı tanık tedariki bağımsız bir suç olarak öngörülmüştü. Maddede; *“Bir kimse 286 ncı maddede yazılı olan cürmü işletmek için para vermek veya sair menfaat göstermek veya vait ve teşvik veya tehdit veya hile ve desise ile veya nüfuz kullanmak suretiyle şahit veya ehlihibre veyahut tercüman tedarik ederek yalan şahade-ti işletmiş ve hilâfi vâki rey beyan ve tercümanlık ifa ettirmiş ise 286 ncı maddenin birinci fıkrasında muayyen olan hallerde bir aydan bir seneye kadar, ikinci fıkrasındaki hallerde üç seneden beş seneye kadar hapis, üçüncü fıkrasında yazılı hususatta on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Yalancı şahid ve o makuleden ehlihibre ve tercüman tedarik eden kimsenin onlara mükâfaten verdiği şeyler müsadere olunur.*

Bir kimse bu suretlerle şahit veya ehlihibre yahut tercüman tedarikine yalnız teşebbüs etmiş bulunursa geçen fıkralarda yazılı olan cezalar üçte bire indirilir” denilmekteydi. Bu kapsamda, 765 sayılı TCK.’daki bu özel düzenleme gereği, bir kimseye para veya sair menfaat sağlayarak ya da cebir, tehdit ve hile yoluyla bir kimseye yalan tanıklık yaptırılması cezalandırılmaktaydı.

765 sayılı TCK.’nun 291’inci maddesindeki bu hükme, 5237 sayılı TCK.’da yer verilmemiştir. 5237 sayılı TCK.’da bu gibi durumlar, dolaylı faillik azmettirme ve yardım etmeye ilişkin genel kurallar çerçevesinde çözümlenecektir.

Alman CK.’nun 160’ncı maddesinde de, gerçek dışı beyanda bulunmaya yönlendirme ve buna teşebbüs ayrıca cezai yaptırım altına alınmıştır.

C- İçtima

Tanığın, tanıklık yaptığı olgulara ilişkin olarak beyanlarında birden fazla gerçeğe aykırılık mevcutsa, beyanın tamamı tek bir fiil kabul edileceğinden, tek suçun olduğu kabul edilmelidir¹⁰⁶. Burada, olgulara ilişkin gerçeğe aykırı beyanlar ile maddi anlamda birden fazla hareket bulunsada, bu hare-

¹⁰⁶ Bkz. Erem, s.48.

ketler hukuki anlamda tek harekettir. Henüz duruşma salonundan ayrılmasına izin verilmeyen tanığın beyanına ikinci kez müracaat edilip de, tanığın önceki açıklamalarına ek olarak gerçeğe aykırı beyanlarda bulunması halinde de, tek suçun olduğu kabul edilmelidir¹⁰⁷.

Aynı duruşmada yeniden beyanına başvuru olan tanığın ikinci kez gerçeğe aykırı beyanda bulunması, suçların çokluğunu gerektirmeyip cezanın bireyselleştirilmesinde nazara alınabilir (TCK.m.61).

Tanık, tanıklık yaptığı olaya ilişkin olarak başka zamanlarda yeniden tanık sıfatıyla dinlenip, gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunursa, zincirleme suça ilişkin hükümler uygulanmalıdır (TCK.m.43/1)¹⁰⁸. Zira burada, tanığın bir suç işleme kararının icrası kapsamında farklı zamanda gerçeğe aykırı tanıklığı söz konusu olmaktadır. Örneğin tanık, soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısına vermiş olduğu ifadede gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunur ve kovuşturma aşamasında da mahkeme önünde tanık sıfatıyla dinlenip gerçeğe aykırı tanıklık yaparsa, zincirleme suç hükümleri uyarınca tek bir suçtan dolayı sorumlu tutulur, fakat cezası artırılır (TCK.m.43/1).

Tanığın, farklı vakıalara ilişkin olarak farklı zamanlarda gerçeğe aykırı tanıklık yapması halinde, fiil adedince suçun olduğu kabul edilmelidir. Esasında bu ihtimalde, tanığın bir suç işleme kararının mevcudiyetinden söz edilemeyeceğinden, zincirleme suç hükümlerinin uygulanması düşünülemez. Buna karşılık, bir suç işleme kararının icrası kapsamında, farklı vakıalara ilişkin olarak farklı zamanlarda yapılan yalan tanık fiilleri dolayısıyla, zincirleme suç hükümlerinin tatbiki mümkündür.

Öte yandan düşüncemize göre, tek bir yalan tanıklık fiili dolayısıyla, birden fazla kimsenin 272'nci maddede sayılan ağır neticelere maruz kalması (örneğin aleyhine tanıklıkta bulunulan kişiler hakkında koruma tedbiri uygulanması) durumunda, zincirleme suça ilişkin hükümler (aynı neviden fikri içtima) tatbik edilmelidir (TCK.m.43/2).

¹⁰⁷ Savaş-Mollamahmutoğlu, s.2990.

¹⁰⁸ Savaş-Mollamahmutoğlu, s.2990; Erem'e göre tanığın, yargılamanın farklı safhalarında yalan tanıklıkta bulunması halinde, eğer ortada yeni bir yalan mevcut değil ise, zincirleme suçtan söz edilemez. Bkz. Erem, s.48.

Bir suç işleme kararının icrası kapsamında dahi olsa, farklı zamanlarda yapılan yalan tanıklık fiillerinin bir veya birkaçı neticesinde, 272'nci maddede belirtilen ağırlaşmış hallerden biri meydana gelmişse, bu ihtimalde fiil adedince suçun oluştuğu kabul edilmelidir.

Tanık, yalan tanıklık yaptığı olgulara ilişkin beyanları sırasında, işlemediğini bildiği halde ve o kimsenin soruşturma ya da kovuşturmayaya uğraması veya o kişi hakkında idari bir yaptırım uygulanması saikiyle suç isnadında bulunursa, bu noktada iftira suçu da söz konusu olacağından, farklı neviden fikri içtima kuralları çerçevesinde sonuca ulaşılmalıdır (TCK.m.44).

Yalan tanıklıkta bulunan failin, tanıklık yaptığı sırada gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildirmesi ya da işlenmediğini bildiği suçu işlenmiş gibi ihbar etmesi hallerinde de farklı neviden fikri içtima kuralları uygulanmalıdır (TCK.m.44).

Bir resmi belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi, TCK. 206'ncı maddede düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan sorumlu tutulur. Bu halde, tanık olarak dinlenen kişi, kimliği ya da diğer bilgileri hakkında yalan beyanda bulunur ve olgulara ilişkin olarak da yalan tanıklık yaparsa, her iki suçtan da ayrı ayrı cezalandırılır.

7- Şahsi Cezasızlık ve Cezanın Azaltılmasını Gerektiren Şahsi Sebepler

TCK.'nun 273'üncü maddesinde, yalan tanıklık suçuna ilişkin şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler düzenlenmiştir. Buna göre kişinin;

-Kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmayaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunulması,

- Tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması,

hallerinde, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir (m. 273/1, b).

Kişinin kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmayaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunmasının bir cezasızlık ya da cezayı azaltan bir hal olarak kabul edilmesi, insan tabiatının bir gereğidir. Gerçekten, bireyin gerek kendisini, gerekse yakınlarını suç isnadı altında bırakan bir beyanda bulunmaya mecbur bırakılması düşünülemez. Nitekim bu husus, Anayasanın 38/5'inci maddesinde; *“Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz”* hükmü ile güvence altına alınmıştır. TCK.'nun 273 üncü maddesindeki bu düzenleme, esas itibarıyla, Anayasanın 38/5'inci maddesinde yer verilen hükmün bir sonucudur.

Diğer bir şahsi cezasızlık veya cezayı azaltan sebep de, kişinin tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmasıdır.

CMK.'da bazı kimselerin tanıklıktan çekinmeye hakları olduğunun hatırlatılması öngörülmüştür. CMK.'nun 45'inci maddesine göre; 1. Şüpheli veya sanığın nişanlısı, 2. Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi, 3. Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu, 4. Şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları, 5. Şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlar; tanıklıktan çekinme hakkına sahiptirler. Maddede sayılan kişilere tanıklık yapmadan önce tanıklıktan çekinme hakları bulunduğu hatırlatılır (CMK.m.45/3).

273 üncü maddedeki hükümle, ceza verilmemesi ya da cezada indirim yapılması konusunda, hakime takdir yetkisi tanınmıştır. Hakim, somut olayın koşullarına göre, gerekçe göstererek ceza verilip verilmemesine takdir edecektir.

273'üncü maddenin 1'inci fıkrasında sayılan şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler, özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamında yapılan yalan tanıklık hallerinde uygulanmaz (m.273/2).

Alman CK.'da tanıklıkta zaruret hali başlığıyla, cezayı kaldıran ya da azaltan sebeplere yer verilmiştir. Buna göre, fail, bir aile mensubunu veya kendisini cezalandırılma veya özgürlüğü kısıtlayan bir güvenlik tedbirine tabi olma tehlikesinden kurtarmak için gerçek dışı beyanda bulunmuş ise,

mahkeme cezayı takdiren indirebilir (§157/1). Öte yandan, henüz yemin etme ehliyetine sahip olmayan bir kimsenin, yemin etmeksizin gerçeğe aykırı beyanda bulunması da, cezasızlık ya da cezayı kaldıran bir hal olarak düzenlenmiştir (§157/2)¹⁰⁹.

8- Cezayı Kaldıran veya Azaltan Şahsi Sebep Olarak Etkin Pişmanlık

TCK.’nun 274’üncü maddesinde yalan tanıklık suçuna ilişkin etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Bu hükme göre, yargılamanın belirli devrelerinde gerçeği söyleyen faile ceza verilmemesi veya verilecek cezada indirim yapılması öngörülmüştür. Buna göre;

- TCK.’nun 274’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında, “aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz” denilmektedir¹¹⁰.

- 274’üncü maddenin 2’nci fıkrasında, “aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verildikten sonra ve fakat hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisinden yarısına kadar indirilebilir” denilmektedir.

¹⁰⁹ Bkz. **Yenisey-Plagemann**, s.231.

¹¹⁰ “Gelmeyen sanık Mahmut Altan Alataş’ın Asliye Hukuk Mahkemesindeki yargılama sırasında tanık olarak dinlendiği 19.9.2000 ve 18.11.2000 günlü anlatımlarının doğru olmadığı, sanık Nurkan Bağcıların baskısı altında o açıklamaları yaptığını bildiren 12.11.2002 tarihli içeriğini bilmediği dilekçeyi mahkemeye kendisinin vermediğini savunması karşısında, bu husus araştırılıp adı geçen yalan tanıklık yapıp yapmadığı saptanmadan ve sanık Nurhak Bağcıların da onu yalan tanıklığa azmettirdiğine ilişkin kanıtlar gösterilmeden, yükletilen suçların oluştuğunun kabulüyle 5237 sayılı TCY.’nin 274/1. maddesi uyarınca etkin pişmanlıktan söz edilmek suretiyle sanık Nurkan Bağcıların hakkında eksik soruşturma sonucu cezaya hükmolunması” (Yarg. 30.04.2007, 2007/1993, 2007/3971); “Sanığın, yalan tanıklıktan hakkında dava açıldıktan sonra duruşma sırasında söylediği “suçumu kabul ediyorum, ancak lehine tanıklık yaptığım insanların yanında kaldığım için onlara muhtaç olduğumdan işittiğim şeyleri söyleyemedim” diyerek gerçeğe döndüğünün anlaşılması karşısında; 765 sayılı TCY.’nin 289/2. Maddesinde öngörülen yalan tanıklıktan dönmeye ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmadan, yetersiz gerekçe ile hüküm kurulması” (Yarg. 4 .CD., 18.06.2008, 2006/10767-2008/14014). Kararlar için bkz. Kazancı İçtihat Bankası.

- Yalan tanıklık yapan kişi tarafından gerçeğin söylenmesi halinde, cezada indirim yapılmasını gerektiren diğer neden, 274'üncü maddenin 3'üncü fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre, "aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında verilen mahkumiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın yarısından üçte birine kadarı indirilebilir".

Tanık, aşamalardaki beyanlarında birbiriyle örtüşmeyen, çelişkili anlamlarda bulunmuşsa, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma şartları araştırılmalıdır¹¹¹.

Belirtilmelidir ki, fail hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için, beyanlarının gerçeğe uygunluğunun denetlenmesi gerekir. Bu durumda, devam eden yargılamanın sonucunun, yalan tanıklığa ilişkin yürütülen yargılamaya etki edeceği kuşkusuzdur. Dolayısıyla, 274'üncü madde hükümlerinden sanığın istifade edebilmesi için, tanıklıkta bulunulan yargılamanın neticesinin bekletici mesele yapılması yerinde olacaktır.

Alman CK.'nin 158'inci maddesinde, failin gerçek dışı beyanının daha sonradan düzeltilmesi, cezanın ortadan kaldırılmasını ya da azaltılmasını gerektiren bir etkin pişmanlık hali olarak öngörülmüştür. 158'inci maddede düzenlenen etkin pişmanlık hükmüne göre, tanığın önceki beyanlarında gerçeğe aykırı tanıklık yapıp da, daha sonradan alınan ifadesinde bunu düzeltmesi halinde, gerçeğe aykırı beyanların tehlikeliliğine göre, hakime, faile hiç ceza verilmemesi ya da cezanın azaltılması konusunda takdir yetkisi tanınmıştır¹¹².

¹¹¹ "Sanığın, 03.07.2007 tarihli tanık olarak dinlendiği oturumda "evimin önünde dururken araba gerçekten çalındı" şeklinde anlatımda bulunduktan sonra, 02.04.2008 tarihli savunmasında ise "Ozan'dan satın aldığım araba çalınmamıştır, aslında çalınma söz konusu değildir" demesi karşısında, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına tartışılmaması" (Yarg. 4. CD., 18.05.2009, 2008/22872, 2009/9524); "Sanığın, yalan tanıklıktan hakkında dava açıldıktan sonra duruşma sırasında söylediği "suçumu kabul ediyorum, ancak lehime tanıklık yaptığım insanların yanında kaldığım için onlara muhtaç olduğumda işittiğim şeyleri söylemedim" diyerek gerçeğe döndüğünün anlaşılması karşısında, 765 sayılı TCY.'nin 289/2. maddesinde öngörülen yalan tanıklıktan dönmeye ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmadan, yetersiz gerekçe ile hüküm kurulması yasaya aykırıdır" (Yarg. 4. CD., 18.06.2008, 2006/10767, 2008/14014). Kararlar için bkz. **Yaşar-Gökcan-Artuç**, (Güncellenmiş Baskı), s.7950, 7951.

¹¹² **Wessels-Hettinger**, § 17 no.751; **Krey-Heinrich**, § 8 no.555.

9- Yaptırım

TCK.'nun 272'nci maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen yalan tanıklık suçunun basit şeklinin yaptırımı, dört aydan bir yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür. Suçun mahkeme huzurunda işlenmesi ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde işlenmesinin cezası bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası (m.272/2); üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında yalan tanıklık yapılmasının cezası iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür (m.272/3).

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili olarak gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, 1 ila 3'üncü fıkralardan belirtilen ceza yarı oranında artırılır (m.272/4).

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla; yalan tanıklık yapan kişi, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur (m.272/5). Mağdur, haksız yere gözaltına alınma ya da tutuklanma dolayısıyla, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler (CMK.m.141/1). Yalan tanıklık nedeniyle gözaltına alınma ve tutuklama halinde; Devlet, yalan tanıklıkta bulunan kişiye rücu eder (CMK.m.143/3).

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; süreli hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına hükmolunur (m.272/6). Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, altıncı fıkraya göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır (m.272/7).

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa; yalan tanıklıkta bulunan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (m.272/8).

Yalan tanıklık suçunda ağırlaşan neticelere göre, kademeleri olarak cezanın ağırlaştırılması öngörülmüştür. Özellikle aleyhine tanıklıkta bulunan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti halinde öngörülen yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasının, adliye karşı işlenen suçlar arasında (iftira suçu ile birlikte) oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ancak burada hapis cezasının alt ve üst sınırı arasındaki aralık fazla tutulmak suretiyle, 61'inci madde çerçevesinde, temel cezanın tespiti hakime geniş bir takdir alanı bırakılmıştır.

10- Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

Yalan tanıklık suçunun temel şekli ve nitelikli hallerinin takibi re'sen yapılır.

5271 sayılı CMK.'nın 171/1 maddesinde; *“Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet Savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir”* hükmü yer almaktadır.

Yalan tanıklık suçu bakımından 274'üncü maddede cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık haline yer verilmiştir¹¹³. Bu halin söz konusu olduğu durumlarda, CMK.m.171/1 uyarınca, Cumhuriyet Savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilecektir.

273'üncü maddede ise, yalan tanıklık suçuna ilişkin şahsi cezasızlık sebebi ve cezayı azaltan şahsi sebep öngörülmüştür¹¹⁴. Ancak maddede belirtilen durumların gerçekleşmesi halinde *“verilecek cezada indirim yapılabilceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir”* hükmüne yer verilmiştir. Diğer bir ifadeyle, cezasızlık sebebi mutlak değil takdiri olarak düzenlenmiştir. Bu

¹¹³ TCK.m.274/1'de; *“Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz”* hükmüne yer verilmiştir.

¹¹⁴ TCK.m.273'te; *“Kişinin; a) kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunulması,*
b) kişinin tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması, halinde verilecek cezada indirim yapılabilceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir” hükmüne yer verilmiştir.

itibarla, 273'üncü maddedeki durumların söz konusu olduğu hallerde, Cumhuriyet Savcısı, yeterli şüphe sebepleri mevcut ise, iddianame düzenleyecektir. 273'üncü maddede öngörülen ceza indirimine ya da hiç ceza verilmemesine mahkeme takdir edecektir.

11- SONUÇ

Hukuki bir olayın çözümüne veya ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olan bir kurum olan tanıklığın, gerçeğe aykırı icrası, adli mercilerin yanıltılmasına ve adaletin yanlış şekilde gerçekleşmesine neden olabileceğinden ceza kanunlarında cezai yaptırım altına alınmıştır.

Yalan tanıklık suçu ile adalete, adliyeye ilişkin değerler ile bireylerin masum sayılma hakları koruma altına alınmış ve bu suretle adliyenin yanlış yola sevk edilerek adli mercilerin yanıltılması ve bireylerin masumiyeti korunmak istenmiştir.

5237 sayılı TCK.'nın 272'nci maddesinde düzenlenen yalan tanıklık suçunda cezalandırılan fiil, "gerçeğe aykırı tanıklık yapmak"tır. Gerçeğe aykırı tanıklık, yalan söylemek veya tanıklığın konusunu oluşturan hususlar hakkında bilgiyi bilerek kısmen veya tamamen saklamak, gizlemek, gerçeğe uygun beyanlara gerçeğe aykırı hususlar eklemek şeklinde gerçekleştirilebilir.

Gerçeğe aykırı tanıklığın, tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması gerekir. Gerçeğe aykırı tanıklığın, yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması, 272'nci maddenin 2'nci fıkrasında daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak kabul edilmiştir.

Tanığın usulüne uygun çağırılması yahut tanığın usulüne uygun dinlenilmesi, suçun maddi unsurlarına etki etmez. Ancak suç ve ceza politikası gereği, 273'üncü maddede, tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapılması, şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebep olarak öngörülmüştür.

CMK.'nın 45, 46, 47, 48'inci maddelerinde tanıklıktan çekinme hakkı bulunan kişiler düzenlenmiştir. Tanıklıktan çekinme hakkı getirilen kişiler, kişinin yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmama hakkı, bazı mesleklerin

getirdiği saygınlığın korunması, mesleki sırların açıklanmaması gibi bir kısım ilke ve gayeler nazara alınarak belirlenmiştir. Ancak, tanıklıktan çekinme hakkından istifade edilmeyip de, tanıklık görevi icra ediliyorsa, tanığın gerçeği anlatma yükümlülüğü ortadan kalkmamaktadır.

Muhakeme hukukunda, tanığın doğruyu söyleme yükümlülüğü bulunmaktadır. Gerçeğe aykırı tanıklık esas itibariyle, doğruyu söyleme yükümlülüğünün ihlalidir. Fakat kişiye bu yükümlülüğünün hatırlatılması, suçun bir unsuru değildir.

Yalan tanıklık suçunun oluşumu için, beyanda bulunulan makamın yemin verdirmeye yetkili olması gerekmekte, tanık dinlemeye yetkili olması suçun temel şekli bakımından gerekli ve yeterli olmaktadır. Bu doğrultuda, yalan tanıklık suçunun işlenebilmesi için, tanığa yemin verdirilmesi şart olmayıp, tanığın yemin etmiş olması da gerekmez.

Yalan tanıklık suçunun faili, tanık sıfatıyla dinlenen kişiler olabileceğinden bu suç özgü suçtur. Ayrıca bu suçta gerçeğe aykırı tanıklık, bizzat ve sadece tanık sıfatını haiz kimse tarafından yapılabileceğinden, bu suç niteliği itibariyle tek başına işlenebilen bir suçtur. Bu itibarla, suça iştirak eden kişiler azmettiren ya da yardım eden olarak sorumlu tutulurlar. Bizzat işlenebilen bir suç olmanın sonucu olarak, yalan tanıklık suçuna müşterek fail olarak iştirak mümkün değildir.

Suçun mağduru toplumu oluşturan tüm bireylerdir. 272'nci maddede yer alan ağırlaşmış haller söz konusu olduğunda, toplumu oluşturan bireylerin yanında, bu ağırlaşmış hallere maruz kalan bireyin de suçun mağduru olduğu kabul edilmelidir.

Yalan tanıklık suçu sırf hareket suçudur. Gerçeğe aykırı tanıklığın yapılmasıyla suç tamamlanır. Suçun oluşumu için netice aranmamıştır. Ancak 272'nci maddede bazı neticelerin gerçekleşmesi, neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal olarak düzenlenmiştir.

Suçun mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde işlenmesi ve suçun, üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturulması veya kovuşturulması kapsamında gerçekleşmesi, daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Yalan tanıklık suçunda, icra hareketleri kısımlara bölünebildiği takdirde suça teşebbüs ve gönüllü vazgeçme mümkün olabilir.

Bu suça -tek başına işlenebilen bir suç olması itibariyle- müşterek fail olarak iştirak mümkün değildir. Bu itibarla, yalan tanıklık suçuna ancak azmettiren ya da yardım eden olarak iştirak söz konusu olabilir.

Tanıklık sırasında birden fazla gerçeğe aykırı beyan, suçların çokluğuna sebebiyet vermez. Aynı yargılamada, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsele- rin çokluğu da, suçun tekliğini etkilemez. Öte yandan yalan tanıklık suçunun zincirleme şekilde işlenmesi mümkündür. Gerçeğe aykırı tanıklık sırasında, bir kimseye suç işlemediğini bildiği halde suç isnadı yapılıyor ise, iftira suçu da oluşacağından, farklı nevi'den fikri içtima hükümleri uygulanmalıdır. Bu aşamada, suç üstlenilmesi ya da suç uydurulması halinde de, fikri içtima ilişkili hükümler uygulanır.

TCK.'nun 274'üncü maddesinde yalan tanıklık suçuna ilişkin etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Bu hükme göre, yargılamanın belirli devrele- rinde gerçeği söyleyen faile ceza verilmemesi veya verilecek cezada indirim yapılması öngörülmüştür

Yalan tanıklık suçunun temel şekli ve nitelikli hallerinin takibi re'sen yapılır.

KAYNAKÇA

- Artuk, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Yenidünya, Ahmet Caner**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2011.
- Artuk, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Yenidünya, Ahmet Caner**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2011.
- Arzt, Gunther-Weber, Ulrich-Heinrich, Bernd-Hilgendorf, Eric**, Strafrecht Besonderer Teil Lehrbuch, Biefeld 2009.
- Centel, Nur-Zafer, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2012.
- Centel, Nur-Zafer, Hamide-Çakmut, Özlem Yenerer**, Türk Ceza Huku- kuna Giriş, İstanbul 2010.
- Çolak, Haluk-Taşkın, Mustafa**, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara 2007.

- Erem, Faruk**, Yalan Şahadet Suçu, AÜHFD, C.:XI, S.:3-4, 1954.
- Feyzioğlu, Metin**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, Ankara 1996.
- İsmail, Malkoç-Güler, Mahmut**, Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler, C.II, Ankara.
- Koca, Mahmut-Üzülmez, İlhan**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012.
- Krey, Volker-Heinrich**, Manfred, Strafrecht Besonderer Teil, Band 1, 13. Auflage, Stuttgart 2005.
- Meran, Necati**, Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2007.
- Meran, Necati**, Yeni Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar, Ankara 2006.
- Özbek, Veli Özer-Kanbur, Nihat-Doğan, Koray-Bacaksız, Pınar-Tepe, İlker**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011.
- Öztürk, Bahri-Erdem, Mustafa Ruhan**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2011.
- Öztürk, Bahri-Tezcan, Durmuş-Erdem, Mustafa Ruhan-Sırma, Özge-Saygılar, Yasemin F.-Alan, Esra**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2010.
- Parlar, Ali-Hatipoğlu, Muzaffer**, Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara 2010.
- Savaş, Vural-Mollamahmutoğlu**, Sadık, Türk Ceza Kanunu Yorumu, C.II, Ankara 1998.
- Schönke, Adolf-Schröder, Horst-Cramer, Peter**, Strafgesetzbuch, Kommentar, München 2006.
- Şahin, Cumhur**, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Ankara 2005.
- Tezcan, Durmuş-Erdem, Mustafa Ruhan-Önok, Murat**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2010.

- **Ünver, Yener-Hakeri, Hakan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.1, Ankara 2012.
- **Ünver, Yener**, Adliye Karşı Suçlar, Ankara 2010.
- **Wessels, Johannes-Hettinger, Michael**, Strafrecht Besonderer Teil/1, 31. Auflage, Heidelberg 2007.
- **Yaşar, Osman-Gökcan, Hasan Tahsin-Artuç, Mustafa**, Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C.VI, Ankara 2010; (Ayrıca 2012 Yılı Güncellenmiş Baskısı).
- **Yenisey, Feridun-Plagemann, Gottfried**, Strafgesetzbuch-Alman Ceza Kanunu, İstanbul 2009.
- **Yücel, Mustafa Tören**, Ceza Adaletinde Tanık, TBBD, S.:1, Y.:1994.